

LUNDS
UNIVERSITET

Examensarbete

Avancerad nivå, 30 hp

Självständigt arbete för ämneslärare i Svenska

Humanistiska och teologiska fakulteterna

Språk- och litteraturcentrum

Grammatikens betydelse för valet mellan *de* och *dem*

Amra Balic

Termin: VT 2022

Kurskod: ÄSVM02

Handledare: Philippe Collberg

Examinator: Marit Julien

Sammandrag

Forskare är inte enade kring huruvida grammatikundervisning har betydelse för elevers skrivande. Samtidigt visar forskning att valet mellan *de* och *dem* är ett allt vanligare språkriktighetsproblem bland elever. Syftet med denna studie har varit att undersöka vilken betydelse grammatikundervisning har för språkriktighetsnivån hos gymnasieelever på högskoleförberedande program. Syftet har besvarats genom en analys av 140 insamlade enkäter som testade elevers grammatik- och de/dem-kunskaper. Dessutom besvarade elevernas undervisande svensklärare var sin enkät rörande deras inställning till grammatik. Resultatet visar att de elever som har goda basala grammatikkunskaper behärskar de/dem bättre än de elever som har begränsade grammatikkunskaper. Vidare visar resultatet att de lärare som uppvisar mest positiv inställning till grammatik undervisar i de klasser som har fått högst resultat på både grammatik- och de/dem-delen.

Nyckelord: Grammatik, språkriktighet, *de/dem*, svenskämnet, elevtest, lärarenkät

Abstract

Translated title: The importance of grammar for the choice between *they* and *them*

Researchers do not agree on whether grammar teaching is important for students' writing. At the same time, research shows that the choice between *de* 'they' and *dem* 'them' is an increasingly common problem of language accuracy among Swedish students. The purpose of this study has been to investigate the importance of grammar for the level of language accuracy in Swedish high school students in college preparatory programs. The purpose has been answered through an analysis of 140 questionnaires that tested students' grammar and mastery of *de* 'they' / *dem* 'them'. In addition, the students' teachers in Swedish each answered a separate questionnaire regarding their attitude towards grammar. The results show that the students with good basic grammar skills master *de* 'they' or *dem* 'them' better than the students whose grammarly skills are more limited. Furthermore, the teachers who show the most positive attitude towards grammar teach in the classes that have received the highest results in both the grammar- and the *de* 'they' / *dem* 'them'-part of the questionnaire.

Keywords: Grammar, language accuracy, they/them, swedish subject, student test, teacher survey

Innehåll

Sammandrag	4
Abstract	5
1 Inledning	6
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Disposition	7
2 Bakgrund och tidigare forskning	8
2.1 Bakgrund till de/dem-problemet	8
2.2 Språkriktighet och grammatik i svenskämnet	9
2.3 Tidigare forskning om de/dem	10
2.4 Grammatikundervisningens betydelse för elevers språkriktighetsnivå och skrivutveckling	12
2.5 Lärares inställning till grammatik	14
3 Metod och material	15
3.1 Urval	15
3.2 Forskningsetiska principer	16
3.3 Elevenkäten	16
3.4 Lärarenkäten	18
3.5 Metoddiskussion	19
4 Resultat och analys	20
4.1 Samtliga elevers enkätsvar	21
4.1.1 Testresultat: Grammatik	21
4.1.2 Testresultat: Valet mellan de och dem	23
4.1.3 Valet mellan de och dem i relation till grammatikkunskaper	25
4.1.4 Andra faktorer som kan påverka elevernas de/dem-resultat	26
4.2 Lärarnas enkätsvar	28
4.2.1 Lärare B	30
4.2.2 Lärare A	30
4.2.3 Lärare D	31
4.2.4 Lärare C	31
4.3 Klassernas enkätsvar	31
4.3.1 Klass 1: Testresultat	33
4.3.2 Klass 2: Testresultat	33
4.3.3 Klass 3: Testresultat	33
4.3.4 Klass 4: Testresultat	34
4.3.5 Klass 5: Testresultat	34
4.3.6 Klass 6: Testresultat	35
4.3.7 Samband mellan lärarens inställning till grammatik och elevernas testresultat	35
4.3.8 Svenska som modersmål	36

5 Diskussion	37
5.1 Diskussion av resultatet	38
5.1.1 Samtliga elevers resultat	38
5.1.2 Lärarnas och klassernas resultat	40
5.2 Resultatets betydelse för elevers språkriktighet	42
5.4 Förslag på vidare forskning	43
6 Sammanfattning	43
Referenslista	44
Bilaga 1	47
Bilaga 2	49

1 Inledning

Grammatikundervisningens betydelse för elevers skrivande har länge varit föremål för debatt. När det kommer till forskningsresultat är svaret inte entydigt. Myhill, Watson och Newman (2020) och Boström & Josefsson (2006) menar att om grammatikundervisning bedrivs på ett korrekt sätt kan det potentiellt hjälpa eleverna att få upp ögonen för språkliga brister i sina texter. Andra forskare som Hertzberg (1990) och Brodow (1996) anser att det finns moment i modersmålsundervisningen som utvecklar elevernas skrivförmåga, men att just grammatik inte är ett av dessa moment. Richard Andrews et. al. (2006) menar i sin tur att det behövs mer forskning inom området innan man helt utesluter ett kausalt samband mellan grammatik-kunskaper och nivån på språkriktighet.

Det förekommer uppenbart delade meningar inom forskningsvärlden. Likadant tycks det vara bland svensklärare, vilket exempelvis går att se i olika inlägg i Facebookgruppen "Svensklärarna", som är en sluten privat grupp med cirka 12 000 medlemmar – en grupp avsedd för verksamma svensklärare eller skolbibliotekarier, samt lärarstudenter med inriktning mot ämnet svenska. En del svensklärare argumenterar för att grammatikundervisning är ett viktigt verktyg som elever kan använda sig av när de bearbetar sina texter. Andra svensklärare menar att grammatikundervisning inte bidrar med något positivt. Samtidigt säger Skolverket (2011) att både lärare och elever förväntas använda grammatisk terminologi för att diskutera språkriktighetsfrågor. En annan sak som flitigt diskuteras i gruppen Svensklärarna är att valet mellan *de* och *dem* upplevs som ett problem i undervisningen, och många lärare vittnar dessutom om att de inte vet hur de ska förhålla sig till problemet. Att valet mellan *de* och *dem* är en besvärlig språkriktighetsfråga i undervisningen redovisas även i en undersökning från 2015 utförd av Lind Palicki och Karlsson (2017). Detta är ett intressant resultat eftersom det i en liknande undersökning av Grünbaun (1976) visar att valet mellan *de* och *dem* då upplevdes som ett så pass litet problem i klassrummet att det inte ens hade en egen kategori.

Mot bakgrund av allt detta förefaller grammatikens betydelse för elevers språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem* relevant att undersöka. I denna uppsats undersöks denna betydelse.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka vilken betydelse grammatikundervisning har för språkriktighetsnivån hos gymnasieelever på högskoleförberedande program. Uppsatsen utgår ifrån följande två frågeställningar:

1. Finns det ett samband mellan elevers metakunskap i grammatik och deras språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*? Och hur ser detta samband i så fall ut?
2. På vilket sätt påverkar undervisande svensklärares inställning till grammatik elevernas språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*?

Forskningsfrågorna besvaras genom elevenkäter där sex olika klassers grammatikkunskaper och valet mellan *de* och *dem* testats. Utöver det har de sex olika klassernas undervisande svensklärare svarat på en lärarenkät som ger underlag för att analysera lärarens inställning till grammatik.

1.2 Disposition

Denna uppsats innehåller sex kapitel. I kapitel 1 har det i inledningen diskuterats att grammatikens betydelse för elevers skrivande både har ifrågasatts och förfäktats, samt att valet mellan *de* och *dem* är ett allt vanligare språkriktighetsproblem bland elever.

Kapitel 2 inleds med en beskrivning av bakgrunden till *de/dem*-problemet. Sedan presenteras språkriktighetens och grammatikens roll i svenskämnet. Därefter redovisas tidigare forskning om *de/dem*, grammatikundervisningens betydelse för elevers skrivande samt huruvida lärares inställning till grammatik påverkar elevers skrivande.

I kapitel 3 motiveras tillvägagångssättet och den kvantitativa metod som ligger till grund för att besvara uppsatsens två frågeställningar. Därefter redovisas de forskningsetiska principer som har följts, varefter kapitlet avslutas med en metoddiskussion där potentiella svagheter och styrkor med metoden diskuteras.

I kapitel 4 besvaras uppsatsens två forskningsfrågor. I kapitlets första avsnitt besvaras forskningsfråga 1 och i de två andra avsnitten besvaras forskningsfråga 2. Forskningsfrågorna besvaras genom en redovisning och analys av 140 elevers svar och resultat på elevenkäten, samt de fyra lärarnas svar på lärarenkäten.

I kapitel 5 diskuteras och granskas resultatet. Därefter diskuteras undersökningens slutsatser. Slutligen ges förslag på vidare forskning.

I kapitel 6 sammanfattas uppsatsens forskningsbakgrund, syfte, resultat och slutsats.

2 Bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel redovisas bakgrunden till *de/dem*-problemet. Sedan presenteras grammatikundervisningens och språkriktighetens roll i svenskämnet. Därefter redovisas undersökningar om användningen av *de* och *dem* – huruvida felaktig användning är ett problem och i så fall i vilket eller vilka sammanhang. Vidare redovisas litteratur och tidigare forskning om grammatikundervisning och vilken betydelse det har i arbetet med elevers skrivutveckling. Även tidigare forskning rörande huruvida lärares inställning till grammatik påverkar elevernas skriftspråk redovisas.

2.1 Bakgrund till *de/dem*-problemet

Språkriktighetsboken (2005), utarbetad av Svenska språknämnden, redovisar de vanligaste språkriktighetsfrågorna, och där har *de/dem/dom*-frågan en given plats. Många skribenter felanvänder *de* och *dem*. Nedan kommer, med avstamp i Språkriktighetsboken (2015:205-211), bakgrunden till språkproblemet kort att beskrivas. *De* och *dem* ska normalt skiljas åt i skrift – när *de/dem* exempelvis används som personligt pronomen används *de* i subjektform och *dem* i objektform. Denna distinktion är vanligtvis självklar när det gäller andra personliga pronomen som exempelvis *du* och *dig*. Men eftersom *de* och *dem* i det talade språket i stor utsträckning har smält samman till *dom*, har det skapat förvirring för många skribenter när det kommer till att välja rätt form i skrift. En annan orsak till att normen är oklar är att talspråksformen *dom* förekommer i skrift – framför allt i informella texter samt barnlitteratur. En tredje orsak är att i vissa *de/dem-som*-konstruktioner kan både *de* och *dem* vara rätt alternativ. Ytterligare en orsak till denna förvirring är att formen *de*, förutom att

användas som pronomen i subjektsform, även används för att ange bestämd artikel i plural. I bestämd artikel är *dem* aldrig ett korrekt alternativ, men trots det tycks formen felanvändas allt mer.

2.2 Språkriktighet och grammatik i svenskämnet

Skolverket är tydliga med att språkriktighetsfrågor ska behandlas och bedömas. I ämnesplanen för svenska på gymnasiet står det att undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att bland annat utveckla “[k]unskaper om språkriktighet i text samt förmåga att utforma muntliga framställningar och texter som fungerar väl i sitt sammanhang.” (Skolverket 2011a:160). I kunskapskraven, under samtliga betygskriterier för svenska 2, står det även att “Eleven kan i huvudsak följa skriftspråkets normer för språkriktighet.” (Skolverket 2011a:163). Skolverket skriver inte explicit att eleverna “i huvudsak” ska kunna använda pronomenen *de* och *dem* korrekt. Men eftersom *de/dem*-frågan är ett språkriktighetsproblem står det implicit att eleverna “i huvudsak” ska kunna skilja mellan *de* och *dem*.

Sedan den rådande läroplanen i gymnasieskolan infördes 2011 har grammatik fått större plats i svenskundervisningen – det gäller framför allt kursen svenska 2. Där står det i det centrala innehållet att “[s]venska språkets uppbyggnad, dvs. hur ord, fraser och satser är uppbyggda samt hur de samspelar i grammatiken” ska behandlas (Skolverket 2011a:169). Grammatikens roll tas även upp i kunskapskraven, där det för betyg E står följande: “Eleven kan översiktligt utifrån språkexempel redogöra för hur olika typer av satser, fraser och ord i svenska språket är uppbyggda och samspelar med varandra i grammatiken.” (Skolverket 2011a:170). Elever som läser kursen svenska 2 förväntas att både använda grammatisk terminologi samt examineras i grammatik.

Vidare är Skolverket tydliga med att grammatisk terminologi även förväntas behandlas i kursen svenska 1. I kommentarmaterialet till ämnesplanen i svenska på gymnasiet skriver Skolverket följande:

Arbeta med språklig analys förutsätter att man använder sig av lämpliga språkliga och språkvetenskapliga begrepp, och inte nöjer sig med allmänspråkliga ord och uttryck. Det är självklart inom de flesta andra ämnen i skolan, inte minst de naturvetenskapliga, att man använder ämnesspecifika begrepp. Grundläggande språkliga begrepp ses således inte som ett eget

innehållsmoment, utan anger att man ska använda sig av språkvetenskapliga begrepp som och verktyg i analys av språk. /.../ Det kan också innefatta begrepp som /.../ eller grammatiska begrepp, till exempel sats, bisats, tempus, subjekt och predikat, exempelvis för en diskussion av språkriktighetsfrågor och andra textfrågor. (Skolverket 2011b:6)

Detta innebär att om språkriktighetsfrågan valet mellan *de* och *dem* diskuteras ska “allmänspråkliga ord och uttryck” som i det här fallet kan vara “Byt ut *de* mot *du* och *dem* mot *dig*” undvikas. Istället ska en språkvetenskaplig terminologi användas. I det här fallet kan det handla om grammatiska begrepp som exempelvis “pronomen”, “subjekt” och “objekt”.

I det centrala innehållet för svenska 1 görs även där en explicit koppling mellan metakunskap i grammatik och språkriktighetsfrågor. Skolverket skriver följande: “Grundläggande språkliga begrepp som behövs för att på ett metodiskt och strukturerat sätt tala om och analysera språk och språklig variation samt diskutera språkriktighetsfrågor” (Skolverket 2011a:162).

Sammantaget säger Skolverket att svensklärarna förväntas använda grammatisk terminologi i sin undervisning och eleverna förväntas kunna basala kunskaper i grammatik för att sedan kunna använda det som verktyg i sin språkanalys.

2.3 Tidigare forskning om de/dem

I artikeln “Svensklärares upplevelser av besvärliga språkriktighetsfrågor” presenterar Susanna Karlsson och Lena Lind Palicki (2017) sin enkätstudie om svensklärares attityder till språkriktighetsproblem. Författarnas syfte är att jämföra resultatet i sin undersökning från år 2015 med resultatet från en liknande undersökning utförd av Catharina Grünbaum år 1976. Karlssons och Lind Palicks (2017) undersökning genomfördes med huvudfrågan “Vilka språkriktighetsfrågor är besvärligast i undervisningen?” som ställdes till svensklärare. Samma huvudfråga förekom i Grünbaums undersökning. När det gäller de/dem-frågan visar resultatet i Karlssons och Lind Palickis (2017) undersökning stora förändringar sedan 1976. Numera upplever 63 % av lärarna att valet mellan *de* och *dem* är besvärligt i undervisningen, medan i undersökningen från 1976 var valet mellan *de* och *dem* ett så ovidkommande problem att det inte ens hade en egen kategori i undersökningens resultattabell. Vidare konstaterar författarna att valet mellan *de* och *dem* numera är den mest besvärliga frågan i svenskundervisningen.

Katharina Hallencreutz (1980) presenterar en omfattande studie av elevers användning av *de*, *dem* och *dom*. I studien testades elevernas kunskaper genom lucktest och elevtextanalyser, och resultatet visade att elever tenderar att använda *dom* i sina texter. Hela 57 % av de analyserade uppsatserna innehåller uteslutande *dom*. Däremot visar resultatet att ju äldre eleverna är, desto mer benägna är de att i sina uppsatser välja rätt mellan *de* och *dem*. Hallencreutz menar att detta kan bero på att äldre elever är mer bekanta med grammatiska regler. I lucktestet, där eleverna endast fick välja mellan *de* eller *dem*, visar resultatet att eleverna generellt behärskar korrekt användning av *de* och *dem*. När Hallencreutz gjorde en uppföljande undersökning 1992 presenterades resultat som liknande de från den första studien. Eleverna behärskar användningen av *de* och *dem* i hög utsträckning – till och med bättre än i tidigare undersökning.

Gisela Håkansson och Catrin Norrby (2003) har undersökt om det skett någon förändring sedan *de/dem*-debatten under 1980-talet och därför har de år 2003 gjort en liknande undersökning som Hallencreutz. 100 studenter gjorde ett lucktest, utformat som en dialog, där studenterna fick välja mellan *de*, *dem* eller *dom*. Resultatet i Håkanssons och Norrbys (2003) undersökning visar att användandet av *dom* är mindre förekommande, trots att det hade kunnat vara ett naturligt val för studenterna eftersom lucktestet är en dialog präglad av talspråkliga drag. I Hallencreutz (1980) lucktest fanns *dom* inte som alternativ, men däremot användes *dom* frekvent i texter. En annan förändring i Håkanssons och Norrbys (2003) undersökning är att *dem* felanvänds av studenter i mycket högre utsträckning än i Hallencreutzs tidigare undersökningar. Håkanssons & Norrby konstaterar att studenter ofta felanvänder objektsformen *dem* när subjektet inte står i fundamentet.

I artikeln “Att skilja på *de* och *dem*. Ett tipsresultat” refererar Olle Josephson (2016) till sin undersökning, genomförd 2010-2011 i Svenska Dagbladet, som handlar om svenska folkets användning av *de* och *dem*. Josephson (2016) skriver att bakgrunden till undersökningen är att många skribenter, likaså studenter på skolor och universitet, har svårigheter med att skilja på *de* och *dem* i skrift. Orsaken till det, menar Josephson (2016), kan vara att *de* och *dem* uttalas lika i tal. En annan orsak kan vara att *de* eller *dem*, förutom att användas som pronomen i subjekt- och objektsform, även kan användas som bestämd artikel, demonstrativt pronomen eller som determinativt attribut. Josephson (2016) kallar inte sin undersökning för alltför vetenskaplig eftersom exempelvis ålder, kön och regional hemvist inte specificeras. Däremot skriver han att eftersom *de/dem*-testet är publicerat i Svenska Dagbladet kan man anta att den genomsnittliga informanten är välutbildad och har ett språkintresse. Mot denna bakgrund drar

Josephson slutsatsen att respondenternas svar i undersökningen är mer kvalificerade än ett svenskt genomsnitt. Resultatet i Josephsons (2016) undersökning visar att en stor majoritet väljer rätt när *de* eller *dem* används som pronomen i subjekt- och objektsform, samt som artikel. Däremot felanvänds *dem* i högre utsträckning när subjektet inte står i sin basposition i fundamentet. Vidare visar resultatet att i exempelmeningarna där både *de* och *dem* är rätt svarar cirka två tredjedelar av respondenterna att endast ett alternativ är rätt. Mot bakgrund av resultatet konstaterar Josephson (2016) att även de språkkunniga i många fall har svårt att skilja på *de* och *dem*.

Sammanfattningsvis visar den äldre forskningen från 1980-talet att *dom* används frekvent, men när valet står mellan endast *de* eller *dem* används pronomenet i många fall korrekt. Forskning från millennieskiftet och fram visar att *dom* inte används lika frekvent som förr. Däremot har fler svårigheter att välja rätt mellan *de* och *dem*.

2.4 Grammatikundervisningens betydelse för elevers språkriktighetsnivå och skrivutveckling

Teleman (1991:120) resonerar kring språkriktighetsargumentet som är en av de fem vanligaste argumenten för varför grammatikundervisning är viktigt i svenskämnet. Teleman menar att om grammatikundervisningen bedrivs på korrekt sätt kan metakunskap om grammatik potentiellt bidra till ett bättre språkbruk. Ett korrekt sätt, menar Teleman, innebär att eleverna inte undervisas på det traditionella sättet där de övar på ett grammatikhäfte där lösryckta grammatikuppgifter arbetas med. Istället ska funktionalitet spela en central roll i grammatikundervisningen, vilket innebär att grammatiken sätts i ett sammanhang och därmed blir de grammatiska begreppen kontextualiserade och meningsfulla för eleverna. När elever utvecklar förståelse för grammatiska begrepp får de det metaspråk de behöver för att sätta ord på sina tankar om språket. Eleverna kan sedan med hjälp av denna kunskap bli tryggare med att bearbeta språkliga brister i sina texter. Både Myhill, Watson och Newman (2017), Boström & Josefsson (2006) och Fearn & Farnan (2007) för liknande resonemang som Teleman.

Däremot finns det delade meningar om huruvida grammatikundervisning potentiellt kan vara nyckeln till ett bättre skriftspråk. Hertzberg (1990) och Brodow (1996) anser exempelvis att grammatikundervisning inte bidrar till något positivt utan mer är ett hinder eftersom det tar tid från andra viktiga moment i svenskundervisningen. Samtidigt visar Fearn och Farnans (2007) studie att traditionell formell grammatikundervisning kan bidra till positiv skriv-

utveckling hos skrivsvaga elever. Richard Andrews et.al (2006:39-40) menar i sin tur att det inte finns några bevis för kausalitet mellan grammatikundervisning och bättre skriftspråk. Däremot menar författarna att ett kausalt samband heller inte ska uteslutas, eftersom det saknas tillräckligt med forskning inom området.

I en ny metastudie från år 2020 har Myhill, Watson och Newman (2020) sammanställt forskning kring om metakunskap i grammatik bidrar till bättre skriftspråk. De olika elevgrupper som metastudien baseras på har alla sedan tio år tillbaka undervisats i funktionell grammatik, där grammatiken har arbetas integrerat med elevers skrivande – inte skild från den. Exempelvis kan eleverna lära sig vilken funktion utbyggda nominalfraser fyller i berättande texter. Författaren har alltså i denna studie inte undersökt elevgrupper vars lärare har undervisat grammatik på ett traditionellt sätt. Resultatet i Myhills, Watsons och Newmans (2020) studie visar att funktionell grammatikundervisning har en positiv inverkan på elevers skrivutveckling. Eleverna är exempelvis mer medvetna om sina språkliga brister och de har även lättare för att bearbeta sina texter. En annan positiv inverkan på elevernas skrivutveckling är att deras meningsbyggnad är mer komplex och eleverna gör dessutom färre språkriktighetsfel.

Sammantaget visar den äldre forskningen att traditionell grammatikundervisning inte utvecklar elevers skrivförmåga. Däremot visar den nya forskningen att det finns ett samband mellan funktionell grammatikundervisning och positiv inverkan på elevers skriftspråk. Detta gäller dock inte specifikt valet mellan *de* och *dem*, då ingen omfattande forskning har gjorts inom just det specifika språkriktighetsproblemet.

Lundin (2015) motiverar varför grammatik är viktigt i lärarutbildningen genom att redogöra för att grammatik är ett språkutvecklande redskap i svenskundervisningen. Författaren (2015:13-14, 67) menar att om svensklärare har goda ämneskunskaper i grammatik kan de noggrant analysera elevtexter. Lärarens analytiska förmåga leder i sin till att han eller hon med hjälp av grammatiska termer kan hjälpa eleven bearbeta sin text. Lundin (2015:14) skriver att "Det räcker alltså inte bara att kunna identifiera och korrigera fel i elevernas texter". Hon menar att sådan respons till eleverna inte är tillräckligt språkutvecklande för dem – i synnerhet inte för de elever som inte har svenska som modersmål. Istället ska svensklärare förklara för eleven *varför* något är fel, vilket är möjligt om läraren har goda ämneskunskaper i grammatik. Genom sådan respons kan eleverna potentiellt få de rätta verktygen för att bearbeta sina texter och utveckla sitt skriftspråk (Lundin 2015:14). Vidare poängterar Lundin återkommande att

lärares grammatikkunskaper är extra viktiga när texter med andraspråksdrag ska analyseras. Författaren menar att om läraren med hjälp av grammatisk terminologi inte kan analysera och redogöra för språkliga brister i elevtexter med andraspråksdrag, kan det hämma elevens skrivutveckling. Mot bakgrund av det konstaterar Lundin att grammatikens roll i undervisningen är viktigt, särskilt nu när Sverige är allt mer heterogent.

Även Collberg (2021) delar liknande resonemang som Katarina Lundin (2015). Collberg redogör för att ämneskunskaper i grammatik är ett viktigt verktyg för att kunna analysera texter, men också för att kunna bearbeta sina språkliga brister i texten. Läsning av sakprosatexter är ett annat arbetssätt som potentiellt kan bidra till utvecklat skriftspråk, men eftersom läsvanor bland barn och unga har minskat är grammatikens roll i klassrummet särskild viktig, menar Collberg (2021).

2.5 Lärares inställning till grammatik

I en omfattande studie, vidareutvecklad från Jones, Myhill & Bailey (2012) studie, undersöker Watson (2013) lärares inställning till grammatik och huruvida den kan påverka elevers skriftspråk. I undersökningen framkommer det att elevers skrivförmåga utvecklas om grammatik lärs ut integrerat med andra moment i undervisningen. I Watsons studie framgår det även att många lärare känner sig osäkra när de ska undervisa i grammatik och att detta kan påverka elevernas möjlighet till skriftspråsutveckling. Många lärare i Watsons undersökning vittnar dessutom om att det behövs mer grammatik på lärarutbildningen.

I en annan, även denna omfattande, studie från Macken-Hoarik & Love (2018) redovisas att lärares ämneskompetens i grammatik är viktig eftersom den har en stor inverkan på elevers skrivutveckling. Undersökningen visar att nyexaminerade lärare, jämfört med mer erfarna lärare, ofta saknar självförtroende att undervisa i grammatik. Mot bakgrund av detta menar Macken-Hoarik & Love att nyexaminerade lärare, till skillnad från mer erfarna lärare, inte kan tillgodose sina elever med den grammatikundervisning de behöver för bästa möjliga skriftspråkutveckling. Både Myhill, Jones, Lines och Watson (2012) och Jones, Myhill och Bailey (2012) delar liknande resonemang. I sina artiklar lyfter de exempelvis bland annat att lärare med fem till tio års erfarenhet samt goda ämneskunskaper i grammatik är de lärare vars undervisning i grammatik har störst inverkan på elevers skrivutveckling.

3 Metod och material

I detta kapitel kommer urval, forskningsetiska principer, elevenkäten och lärarenkäten att redovisas. Slutligen kommer en metoddiskussion där potentiella svagheter och styrkor med metoden diskuteras. Varje avsnitt kommer att redovisas under separata rubriker.

3.1 Urval

Syftet med min uppsats är att bland gymnasieelever som läser högskoleförberedande program undersöka vilken betydelse grammatikundervisning har för språkriktighetsnivån när det gäller valet mellan *de* och *dem*. De elever som deltar i undersökningen läser Svenska 2 och Svenska 3. Eftersom grammatik enbart är explicit uttryckt i det centrala innehållet för Svenska 2 har jag valt att inte samla in enkäter från elever som läser Svenska 1. I *Tabell 1* nedan sammanfattas urvalet där empiri är insamlat från.

Tabell 1. Sammanfattning av urvalet.

Klass	Svensklärare	Ämne	Antal elever	Kommunal/Privat
Klass 1	Lärare A	Svenska 2	30 elever	Kommunal
Klass 2	Lärare A	Svenska 3	24 elever	Kommunal
Klass 3	Lärare B	Svenska 3	28 elever	Kommunal
Klass 4	Lärare C	Svenska 2	26 elever	Kommunal
Klass 5	Lärare D	Svenska 2	20 elever	Privat
Klass 6	Lärare D	Svenska 3	12 elever	Privat

Total antal respondenter: 140 elever och 4 lärare.

Urvalet består av sex olika klasser i Skåne med cirka 25 elever i varje klass. Lärarna i denna uppsats namnges efter bokstäver. Klass 1, 2 och 3 är från samma kommunala skola. Lärare A undervisar Klass 1 och 2, och Lärare B undervisar Klass 3. Lärare D undervisar Klass 4 som är från en annan kommunal skola. Klass 5 och 6 är från en och samma privata skola och deras undervisande svensklärare heter Lärare D. Totalt är data insamlat från 140 elever och fyra

svensklärare. Alla elever läser högskoleförberedande program och de två kommunala skolorna har något högre intagningspoäng än vad den privata skolan har. Lärarna har olika lång yrkeserfarenhet men däremot har de liknande behörighet. Lärare D är relativt nyexaminerad och har undervisat i cirka 3 år. De tre andra lärarna, Lärare A, Lärare B och Lärare C, har undervisat en längre period, mellan 8–22 år. Alla fyra lärare är behöriga att undervisa i svenska och de lärare med längst yrkeserfarenhet är dessutom legitimerade lärare i svenska som andraspråk. Lärare D är inte legitimerad i svenska som andraspråk men däremot är hen behörig att undervisa i tyska. Därmed är alla fyra lärare behöriga att undervisa i minst två språkrelaterade ämnen.

Anledningen till att jag har valt just högskoleförberedande program är för att jag vill begränsa mitt urval till en mer homogen elevgrupp. Jag har exempelvis medvetet valt att samla in data från elever som kommer från skolor med liknande antagningspoäng. I en perfekt värld hade alla elever haft exakt samma förutsättningar och exakt lika förkunskaper i svenska, och därmed hade effekten av undervisningen i grammatik blivit lättare att undersöka om man randomiserat urvalet. Detta lyfter bland annat Christoffersen & Johannessen (2015:145). Eftersom den enskilde elevens språkkänsla beror på så många och svåridentifierade bakgrundsfaktorer, såsom vad eleven lärt sig under tidigare skolår, hemförhållanden, språkförhållanden i hemmet, läsvana osv, ökar möjligheten för feltolkning av resultatet desto mer heterogen urvalsgruppen är.

3.2 Forskningsetiska principer

Innan jag delade ut enkäterna till eleverna informerade jag dem att enkäten innehåller ett test samt att det är frivilligt att delta i undersökningen. Vidare informerade jag även att deras svar i enkäten är anonyma, vilket innebär att de inte ska skriva sitt namn. Slutligen tog jag upp att enkäten ska besvaras enskilt och utan hjälpmedel. När det gäller lärarenkäten informerade jag lärarna att deltagandet är frivilligt och att deras namn kommer anonymiseras i uppsatsen. Mot bakgrund av detta vill jag säga att jag har följt de råd och riktlinjer om forskningssetiska principer som Vetenskapsrådet (2011) presenterar: informationskravet, samtyckeskravet och konfidentialitetskravet.

3.3 Elevenkäten

Jag har valt att samla in data genom att dela ut enkäter (Bilaga 1) till både elever och deras undervisande svensklärare. Enkäten till svensklärarna (Bilaga 2) är inte samma som enkäten

till eleverna. Lärarenkäten kommer redovisas i nästa avsnitt. I elevenkäten har jag valt att, precis som Christoffersen & Johannessen (2015:151) förespråkar, ställa konkreta frågor som ger detaljerad information. Elevenkäten består av fyra delar. I den första delen testas elevernas grammatikkunskaper på en mer basal nivå, där eleverna får svara på frågor som exempelvis "Stryk under subjektet i huvudsatsen". Jag har valt grammatiska begrepp som eleverna, enligt Skolverket föreskrifter (2011), förväntas lära sig och tillämpa. Totalt finns det sex olika frågor/uppgifter i grammatikdelen, och varje fråga testar olika basala kunskaper inom grammatik, exempelvis elevernas förmåga att förstå och tillämpa grammatiska begrepp som pronomen, subjekt och objekt. Jag har valt att testa just dessa tre begrepp eftersom de är nödvändiga när man i grammatiska termer ska tala om valet mellan *de* och *dem*.

Den andra delen i elevenkäten innehåller ett lucktest där elevernas språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem* testas. Lucktestet innehåller, precis som i Josephssons (2016) undersökning, tre olika svarsalternativ: "*de* är rätt", "*dem* är rätt" och "både *de* och *dem* är rätt". Vidare innehåller lucktestet 13 olika exempelmeningar och i dem har jag, för att stärka reliabiliteten, valt att formulera olika kontexter för *de/dem*. Vissa meningar innehåller exempelvis enkel meningsbyggnad med subjektet i fundamentet "___ är trevliga" (Bilaga 1, fråga 9) och vissa meningar innehåller en vänstertung mening med bisats i fundamentet "När poliserna av en slump blir medvetna om varandras utredningar slår ___ ihop dem" (Bilaga 1, fråga 3). I de 13 olika meningarnas fundament förekommer antingen subjekt, bisats eller tidsadverbial. I Josephssons (2016) och Norrby och Håkansson (2003) undersökning redovisas att respondenter inte har stora svårigheter med att välja rätt pronomen om subjektet står i fundamentet. Däremot felanvänds ofta *dem* när subjektet står efter det finita verbet i satsen. Därför har jag valt exempelmeningar med både enkel och varierad meningsbyggnad. Jag har även valt att, precis som i Josephsson (2016) undersökning, testa elevers användning av bestämd artikel. En annan sak som jag har använt mig från Josephssons (2016) undersökning när jag har utformat elevenkäten är att ha en exempelmening där både *de* och *dem* är korrekt. Detta har jag gjort eftersom Josephssons (2016) i sin undersökning konstaterar att även de språkkunniga har svårt att avgöra när båda alternativen är korrekt att använda. Mot all denna bakgrund testas elevernas kunskaper i valet mellan *de* och *dem* på olika sätt, vilket stärker reliabiliteten.

Om resultatet visar att de elever som har högt resultat på grammatikdelen även har det på *de/dem*-delen finns det ett samband däremellan. Däremot är det osäkert hur starkt sambandet är, eftersom fler faktorer kan vara en orsak som leder till förändringar i elevernas resultat på

de/dem- delen. En sådan faktor kan vara elevers läsvanor eller modersmål. I den tredje delen i elevenkäten fick eleverna därför svara på hur många böcker de på ett ungefär har läst under hela sitt liv. Även denna fråga innehåller svarsalternativ. I den sista delen i elevenkäten fick eleverna uppge om de har svenska som modersmål. De sista frågorna bidrar inte till att besvara uppsatsens frågeställningar, men om den insamlade datan nu skulle visa samband mellan elevers språkriktighetsnivå och läsvanor eller modersmål, kan det vara intressant att redovisa och diskutera.

Vidare delades elevenkäterna ut på plats eftersom jag muntligt ville informera eleverna att enkäten ska besvaras individuellt och utan hjälpmedel. Eleverna fick även möjlighet att ställa frågor om sådant som de tyckte var oklart i enkäten. En annan orsak till att jag valde att dela ut enkäterna fysiskt grundade sig i enkätfrågornas utformning. Frågorna kräver att eleverna tar god tid på sig och tänker till, och därför ansåg jag att det var både rimligt och viktigt att vara med på plats och visa uppskattning för att de faktiskt ville delta i min undersökning. Min subjektiva uppfattning är att eleverna på grund av min närvaro i klassrummet tog enkäten mer på allvar än om jag hade delat ut den digitalt till dem. Det var exempelvis inte en enda elev som inte ville delta i undersökningen och vad jag kunde se använde ingen elev något hjälpmedel. Däremot har två elever inte alls besvarat några frågor under grammatikdelen. Det kan bero på allt från att eleverna inte ville besvara dem, att de inte kunde, eller att de glömde bort det.

3.4 Lärarenkäten

Lärarenkäten innehåller även den kryssfrågor. I lärarenkäten fick lärarna exempelvis svara på om de använder grammatiska termer när de ger respons till sina elever samt om de anser att grammatikundervisning är viktigt för elevernas förmåga att producera korrekta texter. De fick även svara på om de tycker om att undervisa i grammatik. Mot bakgrund av detta kan lärarenkäten ge underlag för att analysera om lärarna följer Skolverkets (2011) föreskrifter, Lundins (2015) resonemang, samt om de i sin undervisning utgår ifrån det rådande forskningsläget (Myhill, Watson och Newman 2020). Om lärarna använder funktionell eller traditionell undervisningsform i grammatik kommer det, med tanke på de få frågorna i lärarenkäten, inte vara helt representativt att analysera. Därmed kommer just den del att redovisas och analyseras med mer försiktighet. När lärarnas inställning till grammatik redovisats kan den enskilde lärarens resultat sedan kopplas till hans eller hennes klass/klassers resultat i elevenkäten. Som en följd av det går det att undersöka om det finns ett samband

mellan lärarens inställning till grammatik och elevernas språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

Eftersom datan främst samlats in genom elevenkäter är denna undersökning huvudsakligen kvantitativ till sin natur. Dock utgör den enkät som besvaras av svensklärarna ett kvalitativt inslag. Lärarnas svar är tänkta att komplettera de kvantitativa svaren från eleverna. Eftersom lärarens arbetslivserfarenhet och inställning till grammatik, enligt Macken-Hoarik & Love (2018) och Watson (2013), kan ha inverkan på elevernas resultat i elevenkäten ansåg jag det därför vara till stor nytta att även samla in data från klassernas svensklärare. Vidare kom jag även fram till att det hade varit passande att ta del av svensklärares erfarenheter kring huruvida de själva anser om det finns ett samband mellan metakunskap i grammatik och producerandet av korrekta texter, och även om deras erfarenhet går i linje med Lundins (2015) och Collbergs (2021) resonemang. Lärare har ju trots allt erfarenhet av att både bedriva undervisning och analysera elevtexter. Dessutom ger lärarnas svar högre reliabilitet till min studie (Christoffersen & Johannessen 2015:22).

3.5 Metoddiskussion

En potentiell svaghet med min metod kan vara att jag inte vet hur mycket grammatikundervisning eleverna har haft under sin tidigare skolgång. Jag vet inte heller hur engagerade deras tidigare svensklärare har varit när det kommer till just grammatik. Precis som med många andra moment är svensklärare olika bra på att undervisa i grammatik. Det finns även en grundläggande problematik i att jag faktiskt inte kan veta om eleverna slumpmässigt har kryssat i svaren i enkäten. Min enkät innehåller, som tidigare nämnt, mestadels flervalsfrågor, vilket gör det lättare att slumpmässigt svara rätt. Samtidigt är det en fördel med flervalsfrågor eftersom det underlättar för respondenten att svara, men även för mig som forskare att sedan sammanställa all data (Christoffersen & Johannessen 2015:152). För att stärka reliabiliteten har jag därför valt att eleverna ska välja mellan *de* eller *dem* i 13 exempelmeningar. I den första delen där eleverna visar sina grammatikkunskaper har jag även där på grund av reliabiliteten bett eleverna stryka under pronomenet istället för att låta dem svara på om de vet vad ett pronomen är (Christoffersen & Johannessen 2015:22). På detta vis kan eleverna visa om de verkligen vet vad ett pronomen är, vilket ytterligare stärker reliabiliteten.

Ytterligare en potentiell svaghet med min metod är att jag inte helt kan svara för om eleverna har tittat på sina klasskamraters svar eller om de helt på egen hand har svarat på enkäten. Men eftersom jag var på plats och delade ut enkäterna och observerade under tiden eleverna svarade på enkäterna vill jag säga att utifrån det jag kunde se och uppfatta besvarade eleverna enkäten på egen hand. Även om jag muntligt förmedlade till eleverna att de själva ska svara på enkäten, och alltså inte ta hjälp av kamraten bredvid, fick jag påminna vissa elever under tiden de besvarade enkäten att de inte skulle samarbeta. Eftersom jag antog att händelser likt de som beskrivs ovan kunde förekomma valde jag därför att samla in data på plats.

Det som gör min data trovärdig är att urvalet är begränsat till en homogen grupp. Vidare har data samlats in genom både lärar- och elevenkäter. Elevenkäterna ger mer kvantitet och lärarenkäterna mer kvalite. En annan sak som gör min data trovärdig är att elevenkäten inte enbart består av flervalfrågor utan även exempelmeningar där eleverna ska stryka under det korrekta svaret. Detta skapar högre reliabilitet eftersom det är svårare att slumpmässigt stryka under det korrekta svaret i en mening än vad det är att exempelvis sätta ett ja/nej-kryss.

4 Resultat och analys

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilken betydelse grammatikundervisning har för språkriktighetsnivån hos gymnasieelever på högskoleförberedande program. I uppsatsens två frågeställningar preciseras att studien endast undersöker elevers användning av *de/dem*. Jag undersöker alltså om kännedom om grammatiska begrepp, som exempelvis subjekt, objekt och pronomen leder till korrekt användning av *de* eller *dem*. Dessutom undersöks om det finns ett samband mellan den undervisade svensklärares inställning till grammatik och elevernas språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. I detta kapitel besvaras uppsatsens två forskningsfrågor.

Forskningsfrågorna besvaras genom en redovisning och analys av de 140 elevernas svar och resultat på elevenkäten (Bilaga 1) samt de fyra lärarnas svar på lärarenkäten (Bilaga 2). Elevenkäten innehåller två test: ett grammatiktest och ett test där eleverna ska välja *de* eller *dem*. Varje uppgift i de båda testen ger 1 poäng/per korrekt svar. I *de/dem*-delen är “både *de* och *dem* är rätt” korrekt svar på fråga 9. Om eleverna inte har kryssat i det rätta alternativet får de 0 poäng. Samtliga elever som blev tilldelade en enkät lämnade in ifyllda enkäter. Däremot har två elever inte besvarat något alls under grammatikdelen. I resultatdelen redovisas icke

ifyllda svar som 0 poäng. När det gäller de/dem-delen har tre elever vid vissa meningar satt ett kryss både under “*de* är rätt” och “*dem* är rätt”. Eftersom eleverna har satt dessa kryss bredvid meningar där enbart ett alternativ är rätt, har jag valt att i resultatdelen även redovisa det som inkorrekt svar.

Kapitel 4 är uppdelat i tre större avsnitt med underavsnitt. Forskningsfråga 1 besvaras i det första avsnittet, där enkätsvar från samtliga elever, som en enda stor grupp, redovisas och analyseras. I avsnitt 4.2 och 4.3 ges underlag för att besvara forskningsfråga 2. I avsnitt 4.2 redovisas och analyseras lärarnas enkätsvar, och avsnittet följs sedan av det tredje och sista avsnitt där varje klass svar redovisas och analyseras.

4.1 Samtliga elevers enkätsvar

Svaren i elevenkäten redovisas i diagram, tabeller, procentform och genomsnittresultat. Varje del i elevenkäten redovisas under separata rubriker. Därefter kommer delar i elevenkäten i relation till andra delar i elevenkäten att redovisas.

4.1.1 Testresultat: Grammatik

I detta underavsnitt redovisas elevernas resultat i grammatikdelen. Eleverna blev ombudda att i 6 exempelmeningar identifiera basala grammatiska begrepp. Först redovisas hur många poäng eleverna fick totalt. Därefter redovisas hur många elever som svarade rätt på varje enskild fråga.

Max antal poäng: 6 poäng

Procent av 140 svarande

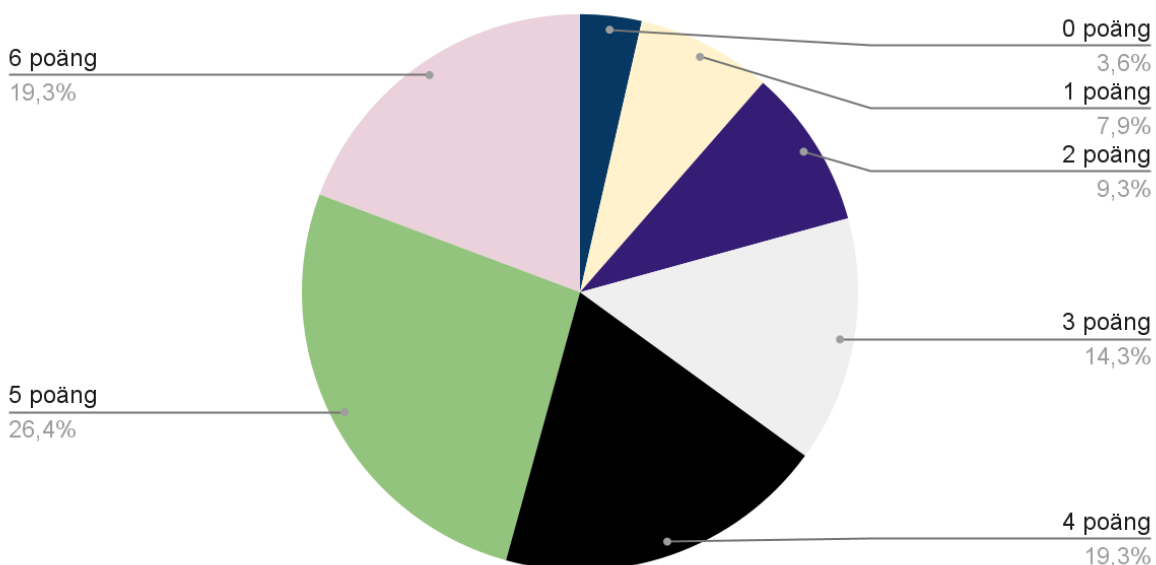

Diagram 1: Testresultat grammatik

I Diagram 1: Testresultat grammatik visar resultatet att 19,3 % (27) elever fick alla sex rätt på grammatikdelen, vilket innebär att den elevgrupp som fick alla rätt utgjorde den näst största elevgruppen. Lika så gäller de elever som fick fyra poäng. Den största elevgruppen fick fem poäng, vilket motsvarar 26,4 % (37) av alla elever. Cirka 17,8 % (24) fick mellan 0 och 2 poäng. Man kan säga att nästan så många som 20 % av eleverna inte behärskar den grammatiska terminologi som det förväntas av Skolverket (2011). Genomsnittresultatet för samtliga elever är 3,92/6 poäng. Sammanfattningsvis visar resultatet att trots att eleverna läser högskoleförberedande program med liknande antagningspoäng fick eleverna olika antal rätt på grammatikdelen.

Tabell 2. Svar på sex grammatikfrågor i elevenkäten. Procent av 140 svarande.

Fråga	Exempelmening	Antal rätt i procent
1. Stryk under det finita verbet i satsen.	a. Hon är glad varje dag.	57,1 %
2. Stryk under subjektet i huvudsatsen.	a. Lisa och Pelle jobbar i Helsingborg.	71,4 %
	b. För ungefär två år sedan kom coronaviruset till Sverige.	72,1 %
3. Stryk under objektet i huvudsatsen.	a. Hunden har ätit upp mina läxor.	71,4 %
4. Stryk under pronomenet	a. Han är snäll och trevlig.	87,9 %
5. Stryk under subjektet i bisatsen.	a. Han frågade om han fick gå på toaletten.	31,9 %

I Tabell 2 visar resultatet att nästan 90 % av eleverna kan identifiera ett pronomen (4a). Det är dessutom den fråga som flest elever har svarat rätt på. Att ta ut basala satsdelar i huvudsatser (2a), (2b) och (3) uppvisar cirka 70 % att de kan. Dock med undantag från (1a) där det endast är cirka 57 % som kan identifiera det finita verbet i huvudsatsen. Av alla frågor i elevenkäten tycks det mest utmanande vara att ta ut subjektet i bisatsen (5a). Där har endast cirka 30 % svarat rätt.

4.1.2 Testresultat: Valet mellan *de* och *dem*

I detta avsnitt redovisas elevernas resultat i *de/dem*-delen. Eleverna blev ombudda att i 13 exempelmeningar sätta ett kryss under det alternativ som de bedömde var rätt. De alternativ som fanns att välja mellan var “*de* är rätt”, “*dem* är rätt” och “både *de* och *dem* är rätt”. Först redovisas hur många poäng eleverna fick totalt. Därefter redovisas hur många elever som svarade rätt på varje enskild fråga.

Max antal poäng: 13 poäng

Procent av 140 svarande

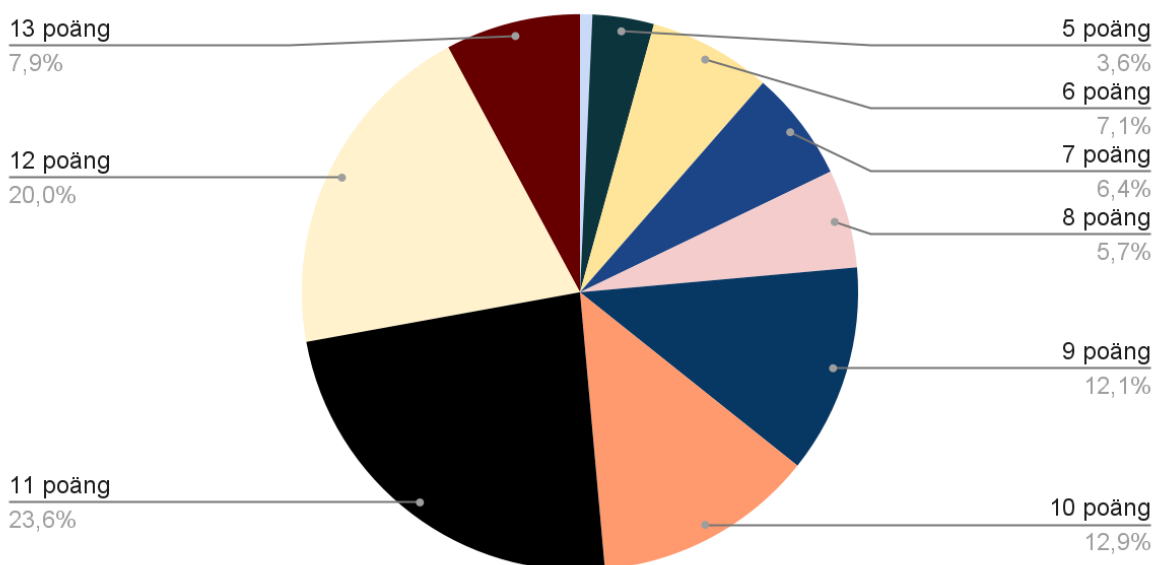

Diagram 2: Testresultat valet mellan *de* och *dem*

Resultatet i Diagram 2: Testresultat valet mellan *de* och *dem* visar att 7,9 %, vilket motsvarar 11 elever, fick alla tretton rätt på *de* eller *dem*-testet. Endast en elev fick två poäng, vilket är det lägsta resultatet för hela gruppen. Fem elever fick fem poäng. Den största elevgruppen, motsvarande 33 elever, fick elva poäng. Genomsnittresultat för samtliga elever är 9,92/13 poäng. Sammanfattningsvis visar resultatet även här, precis som i gramamtikdelen, att trots att eleverna läser högskoleförberedande program med liknande antagningspoäng fick de olika antal rätt på *de/dem*-delen.

Tabell 3. Svar på tretton de-dem frågor i elevenkäten. Procent av 140 svarande. Rätt svar fetmarkerat.

Exempelmening	<i>de</i> är rätt	<i>dem</i> är rätt	både <i>de</i> och <i>dem</i> är rätt
1. Jag pratade med ___ igår.	7,1%	90,7%	2,1%
2. När föräldrarna kom hem märkte ___ att brevet var borta.	80,7%	7,9%	11,4%
3. När poliserna av en slump blir medvetna om varandras utredningar slår ___ ihop dem.	89,3%	5,7%	5%
4. Alla ville till Danmark eftersom ___ har så goda wienerbröd där.	80%	12,1%	7,9%
5. Om du träffar barnen kan du be ___ att komma hem.	9,3%	83,6%	7,1%
6. Imorgon ska ___ åka till Grekland för att sola och bada.	75,7%	10%	14,3%
7. Om du mailar ___ innan 12:00 kommer du få svar senast i dag.	8,7%	87,7%	3,6%
8. Jag respekterar _____ som respekterar mig.	35,7%	33,6%	30,7%
9. ___ är trevliga.	74,3%	10,7%	15%
10. Vi tror att ___ flesta reglerna kan försvinna.	62,1%	17,1%	20,7%
11. Han älskar ___	5%	86,4%	8,6%
12. ___ bästa filmerna kommer aldrig på tv.	67,1%	13,6%	19,3%
13. Du får gärna behålla ___	8,6%	82,9%	8,6%

Resultatet i *Tabell 3* visar att när pronomenet står som objekt i rak ordföljd (1, 11, 13), objekt i bisats (7), samt objekt i huvudsats med bisats i fundamentet (5) svarar cirka 85 % (119) elever rätt, vilket är bland det högsta resultatet i den här studien. Samma sak gäller när pronomenet står i subjektform med bisats i fundamentet (3). Eleverna tycks ha svårast för bestämd artikel (10, 12) och framför allt för *de/dem-som*-konstruktionen (8) som tillåter båda alternativen.

I Josephssons (2016) och Norrby och Håkansson (2003) undersökning visar resultatet att respondenter tenderar att felanvända *dem* när subjektet kommer efter det finita verbet. Detta tycks inte stämma överens med resultatet i denna studie, eftersom resultatet visar att ungefär lika många elever svarade fel oberoende på om subjektet står i fundamentet (9) eller inte (6).

Dessutom är det fler elever som använder rätt pronomen i subjektsform med bisats i fundamentet (2 och 3) än när subjektet står i sin basposition (9). En annan sak som inte stämmer överens med Josephssons (2016) undersökning är att eleverna i denna studie, jämfört med respondenterna i Josephssons, tycks ha betydligt svårare för bestämd artikel (10 och 12).

Överlag visar resultatet att eleverna, i de enkla fallen, har lättare för att placera rätt pronomen i objektsform (1, 11 och 13) än vad de har för subjektsform (6 och 9). Detta stämmer överens med Josephssons (2016) och Norrby och Håkanssons (2003) undersökning. En annan sak som stämmer överens med Josephssons (2016) undersökning är att respondenterna även i denna studie har svårare för konstruktionen (8) där normen tillåter både *de* och *dem*.

Sammanfattningsvis visar resultatet att respondenten i denna studie har tydligt svårare för att välja rätt mellan *de* och *dem* än vad respondenterna i Josephssons (2016) undersökning har.

4.1.3 Valet mellan *de* och *dem* i relation till grammatikkunskaper

Nedan redovisas *Tabell 4* som belyser om det finns ett samband mellan elevers resultat på grammatikdelen och deras resultat på *de/dem*-delen. I varje rad i tabellen redovisas hur många elever som har fått antal rätt på grammatikdelen. Längst till höger redovisas sedan elevgruppens genomsnittresultat på *de/dem*-delen.

Tabell 4. Elevernas resultat på grammatikdelen i relation till *de/dem*-delen. Max antal poäng på *de/dem*-delen: 13 poäng. Max antal poäng på grammatikdelen: 6 poäng.

Antal rätt på grammatikdelen	Antal elever	Genomsnittsrätt på <i>de/dem</i> -delen
0	5	8,8
1	11	8,45
2	13	8,69
3	20	9,9
4	27	9,92
5	37	10,18
6	27	10,96

*Alla 140 respondenters genomsnittsrätt på *de/dem*-delen: 9,92 poäng.*

Resultatet i *Tabell 4* visar att ju högre resultat på grammatikdelen som en elevgrupp har fått, desto högre är deras genomsnittsresultat på valet mellan *de* och *dem* – dock med undantag av den elevgrupp som fick 0 poäng på grammatikdelen. Just den elevgruppen fick 0,35 poäng högre snittresultat på *de/dem*-delen än den elevgrupp som fick 1 poäng på grammatikdelen. Däremot har två av respondenterna som fick 0 poäng på grammatikdelen inte alls besvarat några frågor under grammatikdelen, och det framkommer inte i undersökningen varför eleverna inte har gjort det. Just dessa två elever fick 10/13 och 12/13 poäng på *de/dem*-delen, vilket är högre än genomsnittet för samtliga 140 elever. Eftersom det totalt endast var fem elever som fick noll poäng på grammatikdelen påverkar två elevers höga resultat på *de/dem*-delen elevengruppens genomsnitt på *de/dem*-delen.

Om de två eleverna inte kunde besvara frågorna i grammatikdelen, går det trots det se ett tydligt samband mellan högre resultat på *de/dem*-delen och högre resultat på grammatikdelen. Exempelvis har den elevgrupp som fick 6 poäng på grammatikdelen i genomsnitt fått 2,5 poäng högre genomsnittsresultat på *de/dem*-delen än vad den elevgrupp som fick 1 poäng på grammatikdelen har fått. Sammanfattningsvis visar resultatet att de elever som uppvisar basala kunskaper i grammatik även har högre språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

4.1.4 Andra faktorer som kan påverka elevernas *de/dem*-resultat

I detta underavsnitt redovisas två faktorer som potentiellt kan påverka elevernas testresultat: läsvanor och modersmål. Först redovisas elevernas läsvanor och därefter redovisas om det finns ett samband mellan antal lästa böcker och *de/dem*-kunskaper. Slutligen redovisas hur många elever som har svenska som modersmål.

I diagram *4.1.4 Antal lästa böcker* redovisas elevernas självrapporterade läsvanor. Eleverna fick välja mellan sju olika svarsalternativ där de skulle uppge hur många böcker (ljudböcker inkluderat) som de på ett ungefär har läst. Nedan redovisas vilka svarsalternativ som eleverna uppgav.

Antal lästa böcker

Procent av 140 svarande

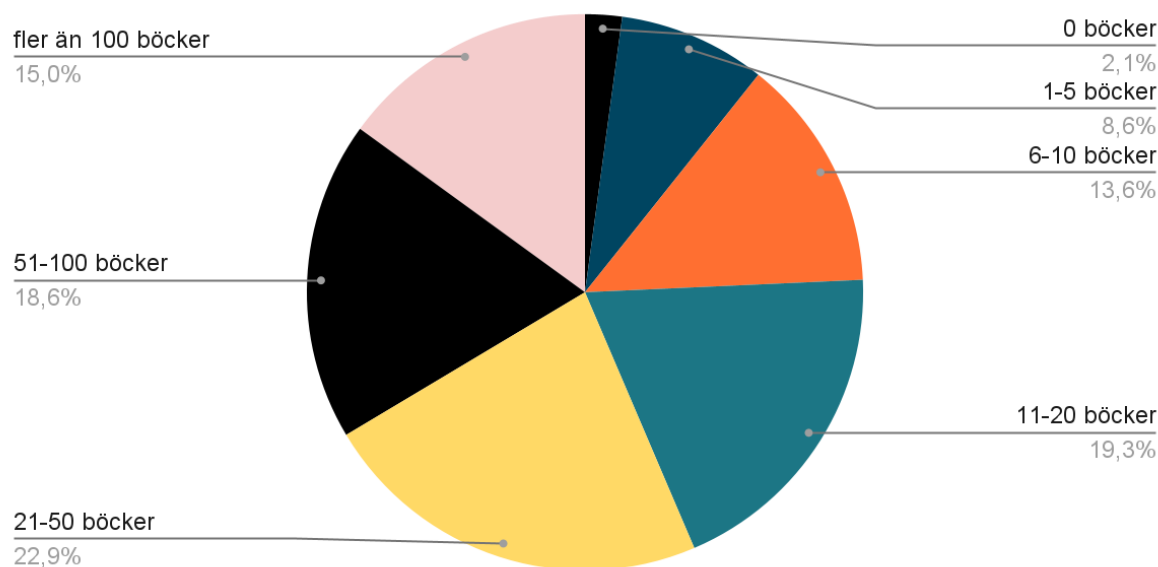

Diagram 3: Antal lästa böcker

Resultatet i *Diagram 3: Antal lästa böcker* visar att 2,1%, vilket motsvarar tre elever, inte har läst någon bok under hela sitt liv. Den största elevgruppen på 32 elever har läst mellan 21 och 50 böcker. Eleverna uppgav inte sin ålder i enkäten, men eftersom de antingen går i årskurs 2 eller 3 på gymnasiet kan man anta att deras genomsnittsålder är 17 år. 21–50 böcker ger ett medelvärde på cirka 35 böcker, vilket i sin tur innebär att den största elevgruppen under hela sitt liv i genomsnitt har läst ca 2 böcker/per år. Den näst största elevgruppen på 27 elever har läst mellan 11 och 20 böcker, vilket motsvarar nästan en hel bok per år. 21 elever, vilket motsvarar 15 % av alla elever, har uppgett att de har läst fler än 100 böcker. Hur många böcker det kan röra sig om är svårt, om inte omöjligt, att redovisa. Därför kan alla hundrafyrtio elevers medelvärde på antal lästa böcker inte redovisats. Sammanfattningsvis visar resultatet att eleverna delvis har varierade läsvanor.

Nedan redovisas *Tabell 5* som belyser om det finns ett samband mellan elevers läsvanor och deras resultat på *de/dem*-delen. I varje rad i tabellen redovisas hur många elever som har uppgett hur många böcker (ljudböcker inkluderat) som de på ett ungefär har läst. Längst till höger i tabellen redovisas sedan elvegruppens genomsnittresultat på *de/dem*-delen.

Tabell 5. Elevernas genomsnittresultat på valet mellan *de* och *dem* i relation till antal lästa böcker.

Antal lästa böcker	Antal elever	Genomsnittsrätt på de/dem-delen
0	3	7
1-5	12	9,58
6-10	19	8,89
11-20	27	10,03
21-50	32	10,75
51-100	26	10,23
fler än 100	21	9,41

Alla 140 respondenters genomsnittsrätt på de/dem-delen: 9,92 poäng.

Resultatet i Tabell 5 visar att den elevgrupp som fick högst genomsnittresultat på valet mellan *de* och *dem* är de elever som har svarat att de har läst mellan 21-50 böcker. Den gruppens genomsnittresultat på *de/dem*-delen är 10,75 poäng, vilket är knappt ett poäng högre än alla elevers genomsnitt. Lägst genomsnittresultat på valet mellan *de* och *dem* fick den elevgrupp som aldrig har läst en bok. De elever som har angett att de har läst fler än 100 böcker har nästan lika högt genomsnitt på *de/dem*-delen som den elevgrupp som har läst 1-5 böcker har. Sammanfattningsvis visar resultatet att det inte finns något tydligt samband mellan elevers läsvanor och deras resultat på *de/dem*-delen.

När det gäller elevernas modersmål svarade 113 elever "Ja" på frågan "Är svenska ditt modersmål?" och 27 elever svarade "Nej". Däremot har en större majoritet ett annat modersmål än svenska i två av klasserna som är med i undersökningen. Eftersom varje klass enkätsvar redovisas först i kapitlets sista avsnitt, kommer eventuella samband mellan modersmål och grammatik att tas upp i det avsnittet.

4.2 Lärarnas enkätsvar

I detta avsnitt redovisas och analyseras lärarnas enkätsvar. Avsnittet inleds med en redovisning av vad lärarna svarade på varje fråga i lärarenkäten. Utifrån varje lärares svar och mot bakgrund av tidigare forskning analyseras sedan varje enskild lärares inställning till grammatik. Detta görs i underavsnitt 4.2.1–4.2.4.

Tabell 6. Lärarnas enkätsvar. I första raden står frågorna i lärarenkäten.

Lärare	Hur länge har du undervisat som lärare?	Använder du grammatiska termer när du ger respons till dina elever?	Anser du att grammatikkunskaper är viktigt för att eleverna ska producera korrekta texter?	Tycker du om att undervisa i grammatik?
Lärare A	8 år	Sällan	Ibland	Ja
Lärare B	18 år	Alltid	Ja	Ja
Lärare C	22 år	Ofta	Ibland	Nej
Lärare D	3 år, 2 månader	Ofta	Ibland	Ibland

Resultatet i *Tabell 6* visar att lärarna delvis har olika arbetssätt när det gäller att ge elevrespons. På frågan “Använder du grammatiska termer när du ger respons till dina elever?” har Lärare B svarat “Alltid”, Lärare A “Sällan”, och Lärare C och Lärare D har båda svarat “Ofta”. Ingen av de fyra lärarna har alltså svarat “Aldrig” på den frågan.

När det gäller lärarnas syn på grammatik som redskap i skriftspråksutveckling är lärarna generellt mer samsynta än vad de är i de andra frågorna i lärarenkäten. Ingen lärare har exempelvis svarat “Nej” på frågan “Anser du att grammatikkunskaper är viktigt för att eleverna ska producera korrekta texter?”. På denna fråga har Lärare B svarat “Ja”, medan de tre andra lärarna har svarat “Ibland”.

Vidare visar resultatet att lärarna är olika positivt inställda till att bedriva grammatikundervisning. Lärare D, den lärare som är relativt nyexaminerad, har svarat “Ibland” på frågan “Tycker du om att undervisa i grammatik?”. På samma fråga har Lärare A och Lärare B – de lärare som har undervisat under längre tid, svarat “Ja”. Däremot har Lärare C, den lärare som har undervisat längst av alla fyra lärare, svarat “Nej” på samma fråga.

4.2.1 Lärare B

Resultatet visar att av alla fyra lärare i denna studie uppvisar Lärare B mest positiv inställning till grammatik. Hen är den enda av de fyra lärarna som i sina svar har angett att hen alltid använder grammatiska termer under respons, att hen anser att grammatikkunskaper är viktigt för att eleverna ska producera korrekta texter samt att hen tycker om att undervisa i grammatik. Lärarens inställning till grammatik tycks gå helt i linje med både Lundins (2015) och Collbergs (2021) resonemang, samt Skolverkets (2011) föreskrifter. Det går även, med något kanske svagt bevisvärde, att säga att Lärare B tycks bedriva funktionell grammatikundervisning. Detta eftersom läraren har svarat att hen alltid använder grammatiska termer när hen ger respons till sina elever, vilket tyder på att grammatik tycks arbetas integrerat med andra moment i svenskämnet. Vidare kan lärarens positiva syn på grammatikundervisning, i kombination med lärarens långa yrkeserfarenhet, enligt Macken-Hoarik & Love (2018), betyda ett starkt självförtroende när det gäller att undervisa i grammatik. Enligt Myhill, Jones, Lines och Watson (2012) och Jones, Myhill och Bailey (2012) resonemang tycks Lärare B representera en lärare vars undervisning i grammatik har positiv inverkan på elevers skrivutveckling.

4.2.2 Lärare A

Den lärare efter Lärare B, som uppvisar mest positiv inställning till grammatik skulle möjligtvis kunna vara Lärare A. Lärare D har, precis som Lärare A svarat "Ibland" på frågan "Anser du att grammatikkunskaper är viktigt för att elever ska producera korrekta texter". Det som däremot gör att Lärare A potentiellt har mer positiv inställning till grammatik än Lärare D är att Lärare A har svarat "Ja" på frågan "Tycker du om att undervisa i grammatik". På denna fråga har lärare D svarat "Ibland". Däremot svarade Lärare A "Sällan" på frågan "Använder du grammatiska termer när du ger respons till dina elever?", vilket tyder på en mindre positiv inställning till grammatik. Dock kompletterade Lärare A frågan muntligt till mig. Hen sa att hen nästan alltid använder grammatiska termer när hen ger respons till sina sva-elever. Men till sina sve-elever som besvarade elevenkäten i denna studie behöver hen inte göra det lika ofta eftersom deras elevtexter inte innehåller de fel som kräver respons i grammatiska termer. Lärarens resonemang om respons till just andraspråkselever tycks därmed gå i linje med Lundins (2015) resonemang. Precis som i Lärare B:s fall kan Lärare A:s positiva syn på grammatikundervisning, i kombination med lärarens långa yrkeserfarenhet, potentiellt betyda ett starkt självförtroende i att undervisa i grammatik (Macken-Hoarik & Love (2018).

4.2.3 Lärare D

Lärare D uppvisar någorlunda positiv inställning till grammatik. Hen anser exempelvis att grammatikundervisning ibland är viktigt för elevernas skrivutveckling samt att hen ofta använder grammatiska termer när hen ger respons till sina elever. Däremot har läraren svarat "Ibland" på frågan "Tycker du om att undervisa i grammatik?". Med tanke på lärarens korta yrkeserfarenhet, och mot bakgrund av Macken-Hoarik & Love (2018) undersökning, kan Lärare D:s svara eventuellt vara ett uttryck för viss osäkerhet i att bedriva grammatikundervisning. Om så är fallet, och mot bakgrund av Watsons (2013) studie, kan denna osäkerhet i grammatikundervisning påverka elevernas möjlighet till skriftspråksutveckling.

4.3.4 Lärare C

Av alla fyra lärare är det endast Lärare C som har svarat att hen inte tycker om att undervisa i grammatik. Detta trots att läraren är behörig att undervisa i svenska som andraspråk där grammatiken, enligt Lundin (2015), spelar en extra viktig roll för sva-elevens skrivutveckling. Dessutom är Lärare C behörig att undervisa i engelska, vilket innebär att Lärare C är behörig att undervisa i tre ämnen där grammatik spelar en stor roll. Att lärare C, trots 22-års lång yrkeserfarenhet, inte tycker om att undervisa i grammatik kan eventuellt vara ett uttryck för viss osäkerhet i att bedriva grammatikundervisning. Dock stämmer denna analys inte överens med Macken-Hoarik & Love (2018) undersökning, där resultatet visar att lärare med lång yrkeserfarenhet inte uppvisar samma osäkerhet i att bedriva grammatikundervisning på så sätt som nyexaminerade lärare gör. Vidare uppvisar Lärare C mer positiv inställning till grammatik när det gäller de två andra frågorna i lärarenkäten. Sammanfattningsvis visar resultatet att av alla fyra lärare i denna studie uppvisar Lärare C mest negativ inställning till grammatik.

4.3 Klassernas enkätsvar

I detta avsnitt redovisas varje enskild klass resultat på grammatik och *de/dem*-delen. I detta inledande avsnitt görs detta mer övergripande och i underavsnitt 4.3.1-4.1.6 redovisas sedan varje klass resultat mer djupgående. Därefter, i underavsnitt 4.3.7, och mot bakgrund av avsnitt 4.2, besvaras sedan om det finns ett samband mellan den enskilde lärarens inställning till grammatik och hans eller hennes klass/klassers resultat i elevenkäten. Resultaten i avsnitt 4.3 redovisas i diagram, antal svarande, procentform och genomsnittresultat. Klasserna är namngivna efter siffror och lärarna är namngivna efter bokstäver.

Max antal poäng på grammatikdelen: 6 poäng. Max antal poäng på de/dem-delen: 13 poäng.

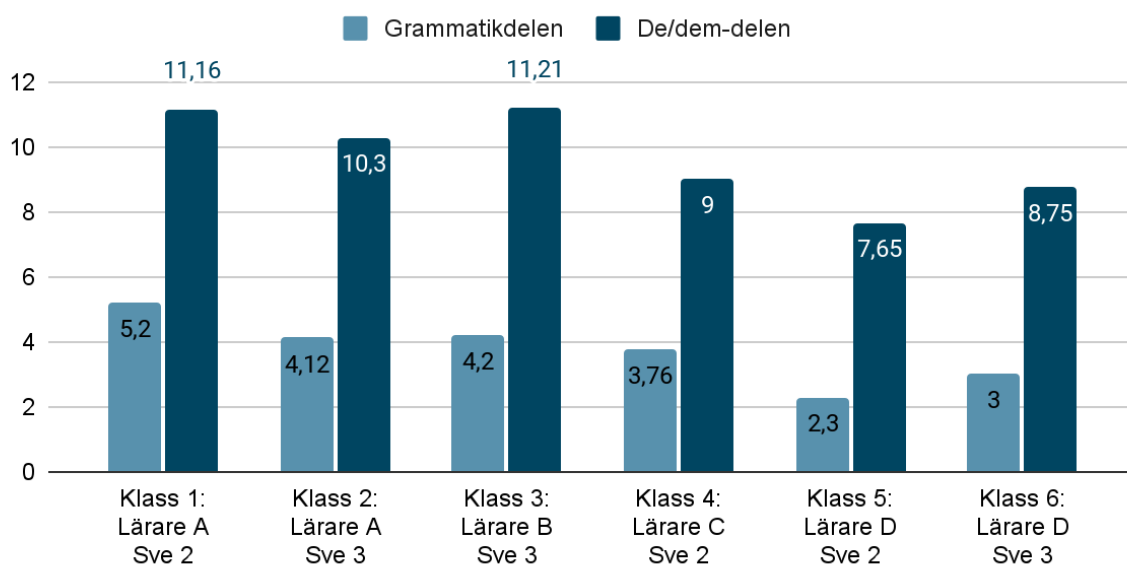

Diagram 4: Varje klass genomsnittresultat på grammatik- och de/dem-delen

Resultatet i *Diagram 4: Varje klass genomsnittresultat på grammatik- och de/dem-delen* visar två mönster. Det första är att ju högre genomsnittresultat en klass har på grammatikdelen, desto högre genomsnittresultat har de på *de/dem*-delen. Dock med undantag från Klass 3 som har något lite högre resultat på *de/dem*-delen än vad Klass 1 som har högst resultat på grammatikdelen har. Det andra tydliga mönstret i *Diagram 4: Varje klass genomsnittresultat på grammatik- och de/dem-delen* är att klassernas genomsnitt kan skilja sig åt beroende på vilken svensklärare de har. Exempelvis har Lärare A:s två klasser, Klass 1 och 2, nästan dubbelt så högt genomsnittresultat på grammatikdelen än vad Lärare D:s två klasser har.

Innan det i underavsnitt 4.3.1–4.3.6 mer ingående redovisas varje klass resultat på grammatik- och *de/dem*-delen, redovisas i detta stycke först vilka frågor som i proportion till varje klass samlade resultat visar samma tydliga mönster i samtliga klasser. Detta görs för att sedan i underavsnitten nedan undvika upprepning av vilka frågor som tycks vara mest utmanande för de olika klasserna. Ett tydligt mönster i grammatikdelen är att samtliga klasser – framför allt Klass 4 och 5 – mest har svårigheter med att ta ut subjekt i bisats. Två tydliga mönster i *de/dem*-delen är att samtliga klasser uppvisar svårigheter med bestämd artikel samt *de/dem-som*-konstruktionen där alternativ “både *de* och *dem* är *rätt*” är korrekt svar. Att ta ut

subjektet i bisats, ange bestämd artikel i plural, samt veta när både *de* och *dem* är korrekt är alltså tre frågor i elevenkäten som har dragit ner genomsnittet för samtliga klasser.

4.3.1 Klass 1: Testresultat

Resultatet visar att Klass 1:s samlade resultat på grammatikdelen är 155 poäng. Fördelat på 30 elever i klassen ger det ett medelvärde på 5,16/6 poäng. Klassens samlade resultat på *de/dem*-delen är 355 poäng, vilket ger ett medelvärde på 11,16/13 poäng. Sammanfattningsvis visar resultatet att Klass 1 uppvisar de basala kunskaper i grammatik som behövs för att i grammatiska termer kunna tala om valet mellan *de* och *dem*. Klass 1 uppvisar dessutom god språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

4.3.2 Klass 2: Testresultat

Resultatet visar att Klass 2:s samlade resultat på grammatikdelen är 99 poäng. Fördelat på 24 elever i klassen ger det ett medelvärde på 4,12/6 poäng. En fråga som drar ner på klassens genomsnitt är fråga 1 där det finita verbet ska identifieras. Klassens samlade resultat på *de/dem*-delen är 248 poäng, vilket ger ett medelvärde på 10,33/13 poäng. Sammanfattningsvis visar resultatet att en stor majoritet av eleverna i Klass 2 uppvisar de basala kunskaper i grammatik som behövs för att i grammatiska termer kunna tala om valet mellan *de* och *dem*. Klass 2 uppvisar dessutom god språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

4.3.3 Klass 3: Testresultat

Resultatet visar att Klass 3:s samlade resultat på grammatikdelen är 118 poäng. Fördelat på 28 elever i klassen ger det ett medelvärde på 4,21/6 poäng. Det som sticker ut i Klass 3:s resultat på grammatikdelen är att samtliga elever visar att de kan identifiera ett pronomen. Sammanfattningsvis visar resultatet att en stor majoritet av eleverna i Klass 3 uppvisar de basala kunskaper i grammatik som behövs för att i grammatiska termer kunna tala om valet mellan *de* och *dem*. Klass 3 uppvisar dessutom god språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

4.3.4 Klass 4: Testresultat

Resultatet visar att Klass 4:s samlade resultat på grammatikdelen är 98 poäng. Fördelat på 30 elever i klassen ger det ett medelvärde på 3,26/6 poäng. Det som sticker ut i Klass 4:s resultat i

grammatikdelen är att samtliga elever visar att de kan identifiera ett pronomen. En fråga som däremot drar ner på klassens genomsnitt är fråga 1 där det finita verbet ska identifieras. Klassens samlade resultat på *de/dem*-delen är 334 poäng, vilket ger ett medelvärde på 9/13 poäng. Resultatet visar att klass 4 i två av tre fall har lättare för att välja rätt pronomen när det är rak ordföljd och pronomenet står i objektsform. Samma sak gäller när pronomenet står i objektsform i bisats. Men utöver det tycks eleverna i de andra frågorna ha svårigheter med att välja rätt svarsalternativ. Jämfört med Klass 1, 2 och 3 visar Klass 4 dessutom en mindre medvetenhet kring när både *de* och *dem* kan vara rätt. Klass 4 har exempelvis kryssat i det svarsalternativet mer frekvent än vad Klass 1, 2 och 3 har.

Sammanfattningsvis visar resultatet att en stor majoritet av eleverna i Klass 4 uppvisar de basala kunskaper i grammatik som behövs för att i grammatiska termer kunna tala om valet mellan *de* och *dem*. Däremot uppvisar Klass 3 någorlunda begränsad språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

4.3.5 Klass 5: Testresultat

Resultatet visar att Klass 5:s samlade resultat på grammatikdelen är 46 poäng. Fördelat på 20 elever i klassen ger det ett medelvärde på 2,3/6 poäng. Klass 5 tycks ha lika svårt för att identifiera det finita verbet som att stryka under subjektet i huvudsatsen. Detta skiljer sig åt från Klass 1, 2, 3 och 4 som har mer svårigheter med att identifiera finitet än vad de har för andra frågor i grammatiktestet. Klass 5:s samlade resultat på *de/dem*-delen är 153 poäng, vilket ger ett medelvärde på 7,65/13 poäng. Resultatet visar att Klass 5, till skillnad från de andras klassers resultat, överlag presenterar liknande på alla frågor. Klass 5 har exempelvis lika svårt för bestämd artikel som de har för att välja rätt pronomen i objektsform när det är rak ordföljd. Likt Klass 4 tenderar Klass 5 att mer frekvent välja "både *de* och *dem* är rätt" som svarsalternativ.

Sammanfattningsvis visar resultatet att Klass 5 uppvisar – relativt begränsat – de basala kunskaper i grammatik som behövs för att i grammatiska termer kunna tala om valet mellan *de* och *dem*. Klassen uppvisar dessutom relativt begränsad språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

4.3.6 Klass 6: Testresultat

Resultatet visar att Klass 6:s samlade resultat på grammatikdelen är 36 poäng. Fördelat på 12 elever i klassen ger det ett medelvärde på 3/6 poäng. Något som sticker ut i Klass 6:s resultat,

jämfört med de andra klasserna i den här undersökningen, är att eleverna i Klass 6 har lika mycket svårigheter med att identifiera det finita verbet som de har med att identifiera subjektet i bisats. Vidare är klassens samlade resultat på *de/dem*-delen 105 poäng, vilket ger ett medelvärde på 8,75/13 poäng. Resultatet visar att Klass 6 har lättare för att välja rätt pronomen när det är rak ordföljd och pronomenet står i objektsform. Men i de andra frågorna har eleverna däremot lika svårt för samtliga frågor. Likt Klass 4 och 5 tenderar Klass 6 att frekvent välja "både *de* och *dem* är rätt" som svarsalternativ.

Sammanfattningsvis visar resultatet att Klass 6 uppvisar – delvis begränsat – de basala grammatikkunskaper som behövs för att i grammatiska termer kunna tala om valet mellan *de* och *dem*. Klass 3 uppvisar dessutom någorlunda begränsad språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

4.3.7 Samband mellan lärarens inställning till grammatik och elevernas testresultat

I detta underavsnitt redovisas och analyseras om det finns ett samband mellan den enskilde lärarens inställning till grammatik och hans eller hennes klass/klassers testresultat i elevenkäten.

Lärare A och Lärare B, de lärare som i denna studie har uppvisat mest positiv inställning till grammatik, undervisar i de tre klasser (Klass 1, 2 och 3) som har högst genomsnitt på både grammatik- och *de/dem*-delen. Däremot har Klass 4 nästan lika högt genomsnitt på grammatikdelen som Klass 2 har. Alla tre klasser, Klass 1, 2 och 3, uppvisar de basala kunskaper i grammatik som behövs för att i grammatiska termer kunna tala om valet mellan *de* och *dem*. Alla tre klasser uppvisar dessutom god språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. Dock med undantag från när det gäller bestämd artikel, vilket något har dragit ner på klassernas snitt.

I avsnitt 4.1 redovisades att ju högre resultat en elevgrupp har på grammatikdelen desto högre är deras resultat på *de/dem*-delen. I avsnitt 4.3 redovisades samma samband – dock med undantag från en klass. Lärare B:s Klass 3 fick högst resultat på *de/dem*-delen trots att Klass 1 fick högst resultat på grammatikdelen. Mot bakgrund av att Lärare B uppvisar mest positiv inställning till grammatik, samt Myhill, Watson och Newman (2017) och Fearn & Farnan (2007) undersökning, pekar detta på att Lärare B:s grammatikundervisning har haft positiv

inverkan på elevers skrivande. Klass 3 tycks utvecklat en förståelse för grammatiska begrepp som de sedan kan använda som verktyg för att bearbeta sina språkliga brister.

Lärare D, den lärare som är relativt nyexaminerad, undervisar i de två klasser, Klass 5 och Klass 6, som har fått lägst testresultat på elevenkäten. Klass 6 har fått lite högre resultat än Klass 5. Lärare D har i lärarenkäten uppvisat någorlunda positiv inställning till grammatik. I linje med Klass 6 går det att säga att Klass 4 står. Dock har Klass 4 något högre genomsnittresultat på grammatikdelen än vad Klass 6 har. Samtidigt har Klass 4 nästan lika högt genomsnitt på grammatikdelen som Klass 2 har – detta gäller däremot inte *de/dem*-delen. Vidare är Klass 4 den klass vars lärare i denna studie har uppvisat minst positiv inställning till grammatik. Mot bakgrund av detta tycks det finnas ett samband mellan lärares inställning till grammatik och eleverna språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. Trots att Klass 4, som Klass 2, nästan har samma basala grammatikkunskaper för att kunna tala om valet mellan *de* och *dem* uppvisar Klass 4 inte lika stor kontroll över sin språkriktighet när det gäller valet mellan *de* och *dem* på samma sätt som Klass 2 gör.

Mot bakgrund av det redovisade resultatet i detta avsnitt samt i avsnitt 4.2 går det att säga att det finns ett tydligt samband mellan den enskilde lärarens inställning till grammatik och hans eller hennes klass/klassers resultat på grammatikdelen och – framför allt – *de/dem*-delen. De lärare som uppvisar mest positiv inställning till grammatik undervisar i de klasser som både uppvisar goda basala grammatikkunskaper och hög språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

4.3.8 Svenska som modersmål

Nedan i *Tabell 7* redovisas hur många elever i varje klass som har svenska som modersmål. Därefter redovisas om det finns ett samband mellan elevernas modersmål och testresultatet i elevenkäten.

Tabell 7. Resultat på hur stor andel i varje klass som har svenska som modersmål.

Klass	Svensklärare	Ämne	Antal respondenter	Svenska som modersmål
Klass 1	Lärare A	Svenska 2	30 elever	90%
Klass 2	Lärare A	Svenska 3	24 elever	87,5%
Klass 3	Lärare B	Svenska 3	28 elever	96,5%
Klass 4	Lärare C	Svenska 2	26 elever	92,3%
Klass 5	Lärare D	Svenska 2	20 elever	55%
Klass 6	Lärare D	Svenska 3	12 elever	25%

Resultatet i Tabell 7 visar att i Klass 1, 2, 3 och 4 har ca 90 % uppgett att de har svenska som modersmål. Klass 1 och 2 har ett högre genomsnittresultat på både grammatik- och de/dem-delen än vad Klass 5 och 6 har. Däremot har Klass 4 i de/dem-delen liknande resultat som Klass 6 där 25% har uppgett svenska som modersmål. Resultatet visar även att eleverna i Klass 5, oberoende av vilket modersmål de har, har i princip samma medelvärde på både grammatik- och de/dem-delen. Modersmålet tycks här alltså inte ha någon avgörande roll för elevernas basala kunskaper i grammatik och språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. Däremot har sva-eleverna i Klass 6 något lite högre medelvärde på både grammatik- och de/dem-delen än vad de elever med svenska som modersmål har. Dock kan dessa siffror inte ses som helt representativa eftersom det i Klass 3 endast är tre elever som har uppgett svenska som modersmål. Sammanfattningsvis visar resultatet att det inte finns någon korrelation mellan elevernas modersmål och testresultatet i elevenkäten.

5 Diskussion

Syftet med denna studie är att undersöka vilken betydelse grammatikundervisning har för språkriktighetsnivån hos gymnasieelever på högskoleförberedande program. I de två forskningsfrågorna som uppsatsen utgår ifrån preciseras att det handlar om valet mellan *de* och *dem*. I kapitel 4 har samtliga 140 elevers svar och testresultat på elevenkäten redovisats och analyserats. Vidare har elevernas svensklärare svar i lärarenkäten redovisats och analyserats,

och därefter har varje klass svar och resultat kopplats till deras lärares svar. Mot bakgrund av det som redovisades i Kapitel 4 pekar denna studie på att det finns ett samband mellan elevers metakunskap i grammatik och språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. Resultatet visar även att det finns ett samband mellan lärarens inställning till grammatik och hans elevers språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

Kapitel 5 är indelat i 3 avsnitt. I avsnitt 5.1 följs Kapitel 4 upp genom en diskussion om det presenterade resultatet. I samma avsnitt kommer studiens resultat att granskas och ifrågasättas. Det finns redan en metoddiskussion i avsnitt 3.5, men efter det redovisade resultatet finns det underlag för granskning. I avsnitt 5.2 diskuteras sedan resultatets betydelse för elevers användning av *de* och *dem*. Slutligen kommer förslag på vidare forskning att tas upp i avsnitt 5.4.

5.1 Diskussion av resultatet

Detta avsnitt är uppdelat i två underavsnitt. Först kommer samtliga elevers resultat att diskuteras. Därefter kommer lärarnas svar kopplat till deras klass/klassers svar att diskuteras.

5.1.1 Samtliga elevers resultat

Som det redovisades i Kapitel 4 finns det ett tydligt samband mellan elevers grammatikkunskaper och deras språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. Mönstret är som sagt tydligt: i genomsnitt har de elever som har fått högt resultat på grammatiktestet även fått högt resultat på *de/dem*-testet. Enligt Hertzberg (1990) och Brodow (1996) bidrar grammatikundervisning inte till något positivt för eleverna utan är mer ett hinder eftersom det tar tid från andra viktiga moment i svenskundervisningen. Detta tycks inte helt stämma överens med denna undersökning, eftersom resultatet visar samband mellan grammatikkunskaper och språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*.

Eftersom det, enligt min kännedom, tidigare inte har gjorts någon omfattande forskning om samband mellan grammatikkunskaper och språkriktighetsnivå när det gäller just valet mellan *de* och *dem*, finns det därför ingen undersökning att rakt av jämföra studiens resultat med. Men trots det finns det i denna studie delar i resultatet som både stödjer och motsäger det som redovisats i Kapitel 2 – Bakgrund och tidigare forskning.

En sak som delvis stödjer det som redovisats i Kapitel 2 är att precis som Josephssons (2016) undersökning visar tycks valet mellan *de* och *dem* vara ett fortsatt problem för många –

däremot visar denna undersökning att språkproblemet dessutom har blivit ännu större. Exempelvis har eleverna i denna undersökning, jämfört med Josephssons (2016) informanter, tydligt svårare för bestämd artikel i plural. I grammatiktestet i elevenkäten testades inte om eleverna vet vad en bestämd artikel i plural är. Därför är det svårt att svara på om det i just det här specifika fallet finns ett samband mellan grammatikkunskaper och språkriktighet. Det är dessutom svårt att svara på om en sådan fråga i grammatikdelen skulle påverka elevernas resultat på *de/dem*-delen. Å ena sidan kan ett grammatiskt begrepp kanske påminna en om – eller ge en fingervisning på – hur begreppet ska användas och vilka regler som gäller. Å andra sidan uppvisade eleverna en så pass tydlig svårighet med bestämd artikel att sådant tänkt utfall troligtvis låter osannolikt. En sak som däremot eventuellt kan ha påverkat testresultatet i *de/dem*-delen är fråga 3 “När poliserna av en slump blir medvetna om varandras utredningar slår ___ ihop dem.”. I tidigare *de/dem*-undersökningar från Josephsson (2016) och Norrby och Håkansson (2003) visar resultatet att informanter vanligtvis felanvänder “dem” när subjektet inte står i fundamentet. Detta visade sig inte stämma i det här fallet, eftersom det var så många som 90 % som svarade rätt på fråga 3 – vilket dessutom är den näst vanligaste frågan som eleverna svarade rätt på. Detta trots att det är en relativt vänstertung mening där subjektet i huvudsatsen kommer först efter finitet “slår”. Eftersom subjektet i huvudsatsen nästan kommer precis före objektet “dem” kan det möjligen ha gett eleverna en ledtråd till att välja “de” istället för “dem”.

Något som motsäger det som redovisades i Kapitel 2 är att många elever i denna undersökning inte uppvisar de basala grammatikkunskaper som de enligt Skolverkets (2011) föreskrifter förväntas göra. Av 140 elever kunde exempelvis endast 70% identifiera subjektet i huvudsats med rak ordföljd. Något fler kunde identifiera subjektet i huvudsatsens med vänstertung mening — vilket för övrigt är anmärkningsvärt eftersom det generellt bör vara svårare att ta ut satsdelar i meningar med varierad meningsbyggnad. Så här ser den vänstertunga meningen i grammatiktestet ut “För ungefär två år sedan kom coronaviruset till Sverige.”. Potentiellt valde eleverna “coronaviruset” just eftersom det begreppet har varit, och fortfarande är, uppe på tapeten - eller så kan detta helt enkelt bero på att eleverna hade lika lätt för den vänstertunga meningen som de hade för den med rak ordföljd. Vidare visade resultatet att något mer än 40 % av eleverna inte kunde identifiera det finita verbet i huvudsatsen. Mot bakgrund av detta går det att säga att många elever i denna undersökning alltså inte behärskar de basala grammatikkunskaper som de förväntas göra när de läser ämnet Svenska på gymnasiet.

För att med större säkerhet kunna besvara uppsatsens två frågeställningar ville jag så noga som möjligt testa elevernas *de/dem*-kunskaper. Därför skapade jag olika kontexter för *de/dem* när jag utformade testet i elevenkäten. När det gäller grammatiktestet valde jag att testa de grammatiska begrepp som kan användas när man talar om *de/dem*-frågan. Det är dessutom samma begrepp som eleverna, enligt Skolverket (2011) förväntas kunna använda. Trots att det finns något svagt bevisvärde för att vissa frågor i testet kanske inte riktigt håller måttet för reliabiliteten, vill jag säga att mot bakgrund av de andra frågorna i elevtestet har det gett ett starkt underlag att noggrant testa elevernas grammatik och *de/dem*-kunskaper. Därför går det med säkerhet säga att resultatet i denna studie visar att ju fler grammatiska begrepp elever behärskar, desto mer kan de skilja mellan *de* och *dem* i skrift.

I elevenkäten fick eleverna uppge hur många böcker de på ett ungefär har läst samt om svenska är deras modersmål. Ingen av dessa frågor i elevenkäten bidrar till att besvara uppsatsen två frågeställningar. Men om någon av dessa två faktorer skulle visa ett samband med *de/dem*-kunskaper är det intressant och relevant att i denna undersökning redovisa. När det gäller elevernas läsvanor visade resultatet en del variation. Vissa elever har exempelvis endast läst 1–5 böcker, och vissa angav “fler än 100” som svarsalternativ. Sammantaget visade resultat att den största elevgruppen har läst cirka 2 böcker/per år, vilket ger en indikation på att eleverna inte har så goda läsvanor utanför skolan — om knappt några läsvanor alls. Vidare visade resultatet att det inte finns något samband mellan elevers läsvanor och resultatet i *de-/dem*-delen. Men eftersom eleverna generellt inte har så goda läsvanor vill jag säga att ett samband däremellan inte helt ska uteslutas. Dessutom finns det en problematik i att eleverna kan ha haft svårt att helt rätt besvara hur många böcker de på ett ungefär har läst. En annan problematik är det i elevenkäten inte framkommer om böckerna som eleverna har läst är på svenska eller inte. Det kan lika gärna vara så att eleverna har läst fler böcker på exempelvis engelska än vad de har på svenska. Mot bakgrund av detta vill jag säga att det behövs mer forskning inom just detta område innan man helt utesluter ett samband mellan läsning och *de/dem*-kunskaper.

5.1.2 Lärarnas och klassernas resultat

Resultatet i Kapitel 4 visade att det finns ett samband mellan lärarens inställning till grammatik och hans/hennes klass/klassers språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. Dessutom visade resultatet att den lärare som uppvisar mest positiv inställning till grammatik undervisar i den klass som fick högst resultat på *de/dem*-delen – detta trots att en annan klass fick högst resultat på grammatikdelen.

Jag tänker börja med att diskutera Lärare D och hans/hennes två klassers resultat. Eftersom Lärare D:s två klasser uppvisade lägst genomsnittresultat på både grammatik och *de-/dem*-delen, kan det, enligt Macken-Hoarik & Love 2018, betyda att Lärare D på grund av sin korta yrkesroll som lärare inte kan tillgodose sina elever med den grammatikundervisning som de behöver för bästa möjliga skriftspråksutveckling. Mot bakgrund av Lärare D:s två klassers relativt låga resultat – framför allt Klass 5 – vill jag säga att Macken-Hoariks & Loves (2018) studie i mångt och mycket stämmer överens med just Lärare D:s fall. De grammatiska begreppen som testades i elevenkäten är på en relativt basal nivå, och enligt Skolverket (2011) förväntas elever som läser kursen Svenska 2 kunna behärska basal grammatisk terminologi. Varför Lärare D:s två klasser – framför allt Klass 5 – inte gör det kan givetvis bero på diverse olika faktorer. Men eftersom de två klasserna, precis som Klass 1, 2 och 3, läser högskoleförberedande program med liknande antagningspoäng, finns det mycket som pekar på *hur* läraren har bedrivit sin grammatikundervisning har haft en inverkan på elevernas resultat i elevenkäten. Exempelvis har de andra klasserna, med lärare som har betydligt längre yrkeserfarenhet, fått högre resultat på grammatikdelen – detta gäller framför allt Klass 1, 2 och 3 – än vad Lärare D:s två klasser har fått.

Vidare visar Klass 4, den klass vars lärare har undervisat i 22 år, på intressanta resultat som fordrar viss diskussion. Till att börja med uppgav läraren i Klass 4 att hen, trots sin långa arbetslivserfarenhet, inte tycker om att undervisa i grammatik. Om man inte tycker om att undervisa i ett moment kan det potentiellt bidra till mindre engagemang hos läraren, vilket i sin tur kan leda till en undervisning som kanske inte är den mest intresseväckande för eleverna. Samtidigt fick Klass 4 nästan lika högt genomsnitt på grammatikdelen som Klass 2 fick, och då är Klass 2 den klass vars lärare har uppgett att hen tycker om att undervisa i grammatik. Just i det här fallet tycks lärarens intresse för grammatikundervisning inte påverka elevernas basala grammatikkunskaper. Däremot fick Klass 4 mycket lägre genomsnitt på *de/dem*-delen än vad Klass 2 fick. Studiens insamlade data saknar tillräckligt med underlag för att klargöra diskrepansen mellan vad som Klass 4:s och Klass 2:s olika resultat i *de/dem*-delen kan bero på. Men mot bakgrund av bland annat Telemans (1991) resonemang och Myhills, Watsons och Newmans (2020) studie kan det potentiellt bero på att Klass 4 har fått en mer traditionell grammatikundervisning där de inte har fått lära sig *hur* de ska använda sina grammatikkunskaper för att välja rätt mellan *de* eller *dem*. I just det här fallet tycks elevernas språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem* mer korrelera med lärarens inställning till grammatik än med elevernas grammatikkunskaper.

Om man sedan tittar på Lärare B, den lärare som i denna studie uppvisat mest positiv inställning till grammatik, kan man se att han/hennes klass har högst resultat på *de-dem*/delen – detta trots att Klass 1 har högre resultat på grammatikdelen. Läraren i Klass 1 har förvisso uppvisat positiv inställning till grammatik, samtidigt uppgav läraren i Klass 1 att hen i elevrespons till sina sve-elever sällan använder grammatiska termer. I samma fråga uppgav Lärare B att hen alltid använder grammatiska termer vid elevrespons, vilket, mot bakgrund av tidigare forskning, tyder på att eleverna lär sig använda grammatik som verktyg i sin skriftspråksutveckling. Vidare tyder Lärare B:s resultat i lärarenkäten på att hen är den enda av de fyra lärarna i denna studie som bedriver funktionell grammatikundervisning. Mot bakgrund av Myhills, Watsons och Newmans (2020) studie pekar detta på att elevernas grammatikkunskaper blir mer väsentliga för skriftspråksutveckling först när eleverna har lärt sig använda de grammatiska begreppen som verktyg i sina egna texter. Sammantaget tycks, även här, elevernas språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem* mer korrelera med lärarens inställning till grammatik än med elevernas grammatikkunskaper.

5.2 Resultatets betydelse för elevers språkriktighet

Vad betyder då studiens resultat för elevers språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*? Först vill jag börja med att säga att, mot bakgrund av uppsatsens omfång, gör denna studie inte anspråk på att tillhandahålla en fullständig bild av huruvida grammatikens roll har en inverkan på elevers språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. Däremot kan denna studie ge en fingervisning på hur det ser ut i de klasser som jag undersökte. För det första finns det ett samband mellan elevers basala grammatikkunskaper och deras språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. För det andra visar elever mer kontroll över sin språkriktighet när det gäller valet mellan *de* och *dem* om de har en svensklärare som tycker om att undervisa i grammatik. För det tredje presterar elever bättre på grammatik om de har en svensklärare med lång arbetslivserfarenhet.

Mot bakgrund av studiens resultat samt rådande forskning, exempelvis Myhills, Watsons & Newmans (2020), Macken-Hoariks & Loves (2018) och Watsons (2013), vill jag säga att, precis som det vittnas om i Watsons (2013) studie, behövs det mer grammatikundervisning i lärarutbildningen. Det är viktigt att lärarutbildningen ger framtida svensklärare goda ämneskunskaper i grammatik, så att deras ämneskompetens sedan kan speglas i klassrummet. Det är även viktigt att svensklärare bedriver grammatikundervisning utifrån rådande forskning samt

Skolverkets (2011) föreskrifter, så att elever kan få de verktyg som de behöver för att möta språkproblem som *de/dem*-frågan.

5.4 Förslag på vidare forskning

Ett förslag på vidare forskning skulle kunna vara att undersöka sambandet mellan lärares ämneskunskaper i grammatik och elevers språkriktighetsnivå.

6 Sammanfattning

De flesta forskare är enade om att valet mellan *de* och *dem* är ett allt vanligare språkproblem. Däremot är forskare inte lika enade kring huruvida grammatikundervisning har en positiv effekt på elevers skriftspråk. Tidigare forskning visar att grammatikundervisning inte har någon positivt effekt på elevers skrivande. Samtidigt visar ny forskning att lärares inställning till grammatik kan påverka elevers skriftspråk. Syftet med denna studie har därför varit att undersöka vilken betydelse grammatikkunskaper har för elever när de ska välja mellan *de* och *dem* i skrift. För att undersöka det har elevenkäter samlats in från sex olika klasser som studerar på gymnasieprogram med liknande antagningspoäng. Totalt har 140 elever svarat på en elevenkät som är utformat som ett test där elevernas grammatik- och *de/dem*-kunskaper testats. Dessutom har varje klass svensklärare svarat på var sin enkät rörande deras inställning till grammatik.

Resultatet visar att valet mellan *de* och *dem* är ett fortsatt språkproblem, samt att det generellt finns ett samband mellan elevers grammatikkunskaper och deras språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. Elevernas genomsnittresultat i testet visar att ju fler grammatiska begrepp eleverna kan, desto fler rätt har de i *de/dem*-lucktestet. Analysen och resultatet i lärarnas enkätsvar visar att de lärare i denna undersökning som uppvisar mest positiv inställning till grammatik undervisar i de klasser som uppvisar både basala grammatikkunskaper och – framför allt – god språkriktighetsnivå när det gäller valet mellan *de* och *dem*. Denna analys stämmer till stor del överens med nyare forskning.

Mot bakgrund av tidigare forskning, Skolverkets föreskrifter och resultatet i denna undersökning, är uppsatsens slutsats att grammatiken spelar en viktig roll i klassrummet när lärare med positiv inställning till grammatik undervisar i språkriktighetsfrågor.

Referenslista

Andrews, Richard, Torgerson, Carole, Beverton, Sue, Freeman, Allison, Locke, Terry, Low, Graham, Robinson, Alison, & Zhu, Die (2006). *The Effect of Grammar Teaching on Writing Development*. I: *British Educational Research Journal*, 32, 1, 2006, s. 39-55

Boström, Lena & Josefsson, Gunlög (2006). *Vägar till grammatik*. Lund: Studentlitteratur.

Brodow, Bengt (1996). *Perspektiv på svenska: del II Momenten*. Solna: Ekelund.

Brodow, Bengt (2000). En undersökning av svensklärares attityder till och erfarenheter av grammatikundervisning. I Brodow, Bengt, Nilsson, Nils-Erik & Ullström, Sten Olof (red.) *Retoriken kring grammatiken: didaktiska perspektiv på skolgrammatik*. Lund: Studentlitteratur, s. 67–134.

Christoffersen, Line & Johannessen, Asbjørn (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.

Collberg, Philippe (2021). Grammatik i skolan: till hjälp för skrivande?. I John Brandtler & Mikael Karlm (red.) *Nyanser av grammatik: gränser, mångfald, fördjupning*. Lund: Studentlitteratur, s.

Fearn, Leif & Farnan, Nancy (2007). When Is a Verb? Using Functional Grammar to Teach Writing. *Journal of Basic Writing*, 26(1), 63–87.

Jakobsen, Henrik Gallberg, Löland, Ståle & Grünbaum, Catharina (red.) (1978). *Språk i Norden 1978: årsskrift för de nordiska språknämnderna*. Stockholm: Esselte Studium

Hallencreutz, Katharina (1980). De-dem-dom i svenskt elevspråk. I: Larsson, K (red.) *Elevsvenska*. Lund: Studentlitteratur, s. 84-103.

Hallencreutz, Katharina (1992). *Elevtexter – rapport från en granskning*. Språkvård (3), s. 20-21.

Hertzberg, Frøydis (1990). "- og denne videnskap har man kaldet grammatiken". Diss. Oslo, 1991

Håkansson, Gisela och Norrby, Catrin (2003). Vad kostar dem? I: Språkvård 3. S. 11–16, Stockholm: Nämnden för svensk språkvård

Jones, Susan, Myhill, Debrah, & Bailey, Trevor (2012). Grammar for Writing? An Investigation of the Effects of Contextualised Grammar Teaching on Students' Writing. *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal*, 26(8), 1241–1263.
<https://doi.org/10.1007/s11145-012-9416-1>

Josephson, Olle (2016) Att skilja på de och dem. Ett tipsresultat. *Språk och stil. Tidskrift för svensk språkforskning*, 26.

Karlsson, Susanna & Lind Palicki, Lena (2017) Svensklärares upplevelser av besvärliga språkriktighetsfrågor. I: *Svenskans beskrivning 35. Förhandlingar vid trettiofemte sammankomsten, Göteborg 11-13 maj 2016*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Lundin, K. (2015). *Tala om språk: grammatik för lärarstudier*. 2. Uppl. Lund: Studentlitteratur.

Macken-Horarik, Mart, Love, Kristina & Horarik, Stefan (2018). Rethinking Grammar in Language Arts: Insights from an Australian Survey of Teachers' Subject Knowledge. *Research in the Teaching of English*, 52(3), 288–316.
https://www.researchgate.net/publication/323411223_Rethinking_grammar_in_language_arts_Insights_from_an_Australian_survey_of_teachers'_subject_knowledge

Myhill, Debra A., Jones, Susan M., Lines, Helen & Watson, Annabel (2012). Re-thinking grammar: the impact of embedded grammar teaching on students' writing and students' metalinguistic understanding. *Research papers in education*, 27(2), ss. 139–166. Tillgänglig: doi:10.1080/02671522.2011.637640

Myhill Debrah, Watson, Annabel. & Newman. R. (2017). Re-thinking grammar in the curriculum. I: Ljung-Egeland, B., m.fl. Textkulturer. *Tolfta nationella konferensen i svenska med didaktisk inriktning, Karlstad 24–25 november 2016*. Karlstad: Centrum för språk- och litteraturredaktik vid Karlstads universitet (s. 25–44). Hämtad från:
https://www.kau.se/files/2018-01/SMDI_kompndie_1712_e-pub.pdf

Myhill, Debra, Watson, Annabel & Newman, Ruth (2020). Thinking differently about grammar and metalinguistic understanding in writing. *Bellaterra Journal of Teaching & Learning & Literature* 13 (2)

Skolverket (2011a). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* 2011. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig:

<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a659807/1553964056811/pdf2705.pdf>

Skolverket (2011b). Om ämnet Svenska. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig:

https://www.skolverket.se/download/18.6011fe501629fd150a28955/1530188053466/Kommentarmaterial_gymnasieskolan_svenska.pdf

Språkriktighetsboken (2005) Skrifter utgivna av Svenska språknämnden, 93. Norstedts Akademiska Förlag: Stockholm.

Teleman, Ulf (1991) *Lära svenska. Om språkbruk och modersmålsundervisning*. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 75. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Vetenskapsrådet (2011) *God forskningssed. Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011*. Vetenskapsrådet: Stockholm.

Watson, A. M. (2013). Conceptualisations of “Grammar Teaching”: L1 English Teachers’ Beliefs about Teaching Grammar for Writing. *Language Awareness*, 24(1), 1–14.
<https://doi.org/10.1080/09658416.2013.828736>

Bilaga 1

Elevenkät

Kön: Kvinna () Man () Annat () Vill ej ange ()

1. Stryk under det finita verbet i satsen.
 - a. Hon är glad varje dag.
2. Stryk under subjektet i huvudsatsen.
 - a. Lisa och Pelle jobbar i Helsingborg.
 - b. För ungefär två år sedan kom coronaviruset till Sverige.
3. Stryk under objektet i huvudsatsen.
 - a. Hunden har ätit upp mina läxor.
4. Stryk under pronomenet.
 - a. Han är snäll och trevlig.
5. Stryk under subjektet i bisatsen.
 - a. Han frågade om han fick gå på toaletten.

6. Vilket alternativ är rätt? Sätt ett kryss.

	<i>de</i> är rätt	<i>dem</i> är rätt	både <i>de</i> och <i>dem</i> är rätt
1. Jag pratade med ___ igår.			
2. När föräldrarna kom hem märkte ___ att brevet var borta.			
3. När poliserna av en slump blir medvetna om varandras utredningar slår ___ ihop dem.			
4. Alla ville till Danmark eftersom ___ har så goda wienerbröd där.			
5. Om du träffar barnen kan du be ___ att komma hem.			
6. Imorgon ska ___ åka till Grekland för att sola och bada.			
7. Om du mailar ___ innan 12:00 kommer du få svar senast i dag.			
8. Jag respekterar _____ som respekterar mig.			

9. ___ är trevliga.			
10. Vi tror att ___ flesta reglerna kan försvinna.			
11. Han älskar ___			
12. ___ bästa filmerna kommer aldrig på tv.			
13. Du får gärna behålla ___			

7. Hur många böcker (ljudböcker inkluderat) har du ungefär läst? Sätt ett kryss.

0	1-5	6-10	11-20	21-50	51-100	fler än 100

8. Är svenska ditt modersmål?

Ja Nej

Tack för din medverkan!

Bilaga 2

Lärarenkät

1. Hur länge har du undervisat som svensklärare?

Svar: _____

2. Vilka ämnen är du legitimerad i?

Svar: _____

3. Använder du grammatiska termer när du ger respons till dina elever?

Alltid () Ofta () Aldrig () Sällan ()

4. Anser du att grammatikkunskaper är viktigt för att eleverna ska producera korrekta texter?

Ja () Nej () Ibland ()

5. Tycker du om att undervisa i grammatik?

Ja () Nej () Ibland ()

Tack för din medverkan!